

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjئےلے

PROGRAM FOR FOLKEHELSEARBEID - RAPPORTSERIE 5/2024

Evaluering av Midtre Gauldals folkehelsetiltak:

FULL av kunnskap og gode holdninger
- Et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal kommune

Renate Kleivhaug Vesterbekkmo og Gudveig Gjøsund

Renate Kleivhaug Vesterbekkmo og Gudveig Gjøsund

**Evaluering av Midtre Gauldals folkehelseiltak:
FULL av kunnskap og gode holdninger - Et prosjekt om ungdom og
alkohol i Midtre Gauldal kommune**

Institusjoner: KORUS Midt og NTNU Samfunnsforskning

Trondheim

Juni, 2024

ISBN - 978-82-693252-8-7

ISSN – 2704-1433

Rapport 5/2025

Forsidefoto: Trond Steen

Utgiver av Program for folkehelsearbeid - rapportserie:

Trøndelag fylkeskommune

Fylkets hus Postboks 2560

7735 Steinkjer

Telefon 74 17 40 00

KORUS
Midt

 NTNU
Samfunnsforskning AS

Trøndelag fylkeskommune
Tröndelagen fylhkentjälte

Forord

I 2019 mottok Midtre Gauldal kommune midler fra Trøndelag fylkeskommune gjennom den nasjonale satsningen *Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017 - 2027*.

Basert på kommunens utfordringsbilde og en lokal idédugnad valgte kommunen å satse på rusforebyggende arbeid. Kommunen opprettet en prosjektgruppe for å utarbeide et tiltak rettet mot foreldre, med fokus på endring av holdninger og sosial aksept knyttet til ungdom og rus. Opprinnelig var hensikten å fokusere på foreldrene til ungdomspopulasjonen, men etter hvert utviklet prosjektet seg til også å omhandle foreldre med barn på mellomtrinnet. Siden det tidligere ikke har vært arbeidet med denne typen tematikk for foreldre med så unge barn før, ønsket man å undersøke hvordan dette ble mottatt av foreldre og lærere. Midtre Gauldal kommune inngikk samarbeid med KORUS midt og NTNU Samfunnsforskning for evalueringen av prosjektet. Denne rapporten baserer seg på intervjuer og observasjoner knyttet til tiltaket for foreldre med barn på mellomtrinnet, samt en sammenligning av tiltakets innhold med de internasjonale standardene for rusforebygging, for å vurdere samsvar med anbefalinger for kunnskapsbaserte tiltak.

Vi vil takke Trøndelag fylkeskommune for finansiering av prosjektet og evalueringen, med en spesiell takk til prosjektleder i Midtre Gauldal kommune, Kristin Myklevoll, for tilrettelegging av datainnsamlingen og den nødvendige informasjonen for å skrive denne rapporten. Vi vil også gi en stor takk til informantene som har delt av sine erfaringer.

Trondheim, juli 2024

Renate Kleivhaug Vesterbekkmo, KORUS Midt og Gudveig Gjøsund, NTNU Samfunnsforskning

Innhold

Forord	i
1 Bakgrunn	1
1.1 Program for folkehelsearbeid i Trøndelag	1
1.2. Utfordringsbilde i Midtre Gauldal kommune	2
1.3 Idédugnad	4
2 Full av kunnskap og gode holdninger	4
2.2 Prosjektets målsetting	5
2.3 Evalueringens formål	5
3 Internasjonale standarder for rusforebygging	6
4 Metode	6
4.1 Observasjoner	7
4.2. Kvalitative intervjuer	7
5. Resultater fra observasjoner	8
5.1 Observasjon av lærermøter	8
5.2 Gjennomføring og observasjon av foreldremøter	10
6 Resultater fra kvalitative intervjuer	12
6.1 Foreldre og læreres opplevelse av utfordringsbildet i Midtre Gauldal	12
6.1.1 Trekk ved kommunen	12
6.1.2 Trekk ved barne- og ungdomsmiljøet	14
6.1.3 Holdninger til ungdom og alkohol og utfordringer for foreldre	15
6.2 Om prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger	17
6.2.1 Kjennskap til prosjektet	17
6.2.2 Holdninger til prosjektet	18
6.2.3 Opplevelse og utbytte av foreldremøtene	20
6.3 Ønsker for veien videre	23
6.3.1 For prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger	24
6.3.2 Tilbud til ungdommen	25
7 Diskusjon	26
8 Avslutning og anbefalinger for veien videre	29
Referanseliste	31
Vedlegg 1 Informasjonsskriv	32
Vedlegg 2 Intervjuguide, foreldre	33
Vedlegg 3 Intervjuguide, lærere	36

1 Bakgrunn

1.1 Program for folkehelsearbeid i Trøndelag

Program for folkehelsearbeid i Trøndelag er en del av den nasjonale satsingen *Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017 – 2027*, som er utviklet i samarbeid mellom KS, Folkehelseinstituttet, Helsedirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet. Satsingen i Trøndelag ble etablert på bakgrunn av det nasjonale programmet, øvrige nasjonale føringer samt regionalt og lokalt kunnskapsgrunnlag og utviklingsarbeid.

Målsettingen for programmet er å styrke det kommunale arbeidet med å fremme befolkningens psykiske helse og livskvalitet samt fremme lokalt rusforebyggende arbeid. Programmet skal bidra til å integrere psykisk helse som en likeverdig del av det lokale folkehelsearbeidet. Barn og unge opp til 24 år er prioritert målgruppe for tiltakene.

Program for folkehelsearbeid i Trøndelag er et samarbeid mellom Trøndelag fylkeskommune, kommuner, FoU- og kompetansemiljøer, andre offentlige aktører, frivillige lag og organisasjoner i regionen. Fylkeskommunen er programeier og har det faglige, koordinerende, økonomiske og administrative ansvaret. Programmet finansieres via Helsedirektoratet, fylkeskommunen, kommunene og FoU- og kompetansesentermiljøer.

Hovedmål for programmet i Trøndelag er:

- Bedre psykisk helse og livskvalitet blant barn og unge
- Barn og unges psykiske helse og rusforebygging skal integreres i det systematisk og kunnskapsbaserte folkehelsearbeidet i kommunene

Gjennom dette bidra til et oppvekstmiljø hvor alle barn og unge opplever mestring, samhørighet og medbestemmelse.

Hovedstrategien i programmet er å legge til rette for at kommuner utvikler og prøver ut nye tiltak, arbeidsmåter og metoder som kan fremme barn og unges psykiske helse og godt rusforebyggende arbeid. Dette skjer i samarbeid med aktører som frivillige lag og organisasjoner og med støtte fra kunnskapsmiljøer og fylkeskommunen.

Kommunene utvikler selv forslag til lokale tiltak som skal bidra til å nå hovedmålene, med utgangspunkt i eget kunnskapsgrunnlag, målsettinger, planer og medvirkningsprosesser. Tiltaket skal rettes mot hele befolkningen og ikke mot risikogrupper. Kommuner i programmet jobber metodisk etter *Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid*. Modellen skal sikre systematisk kunnskapsdeling og samhandling i alle faser av tiltaksutviklingen.

Figur 1: Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid

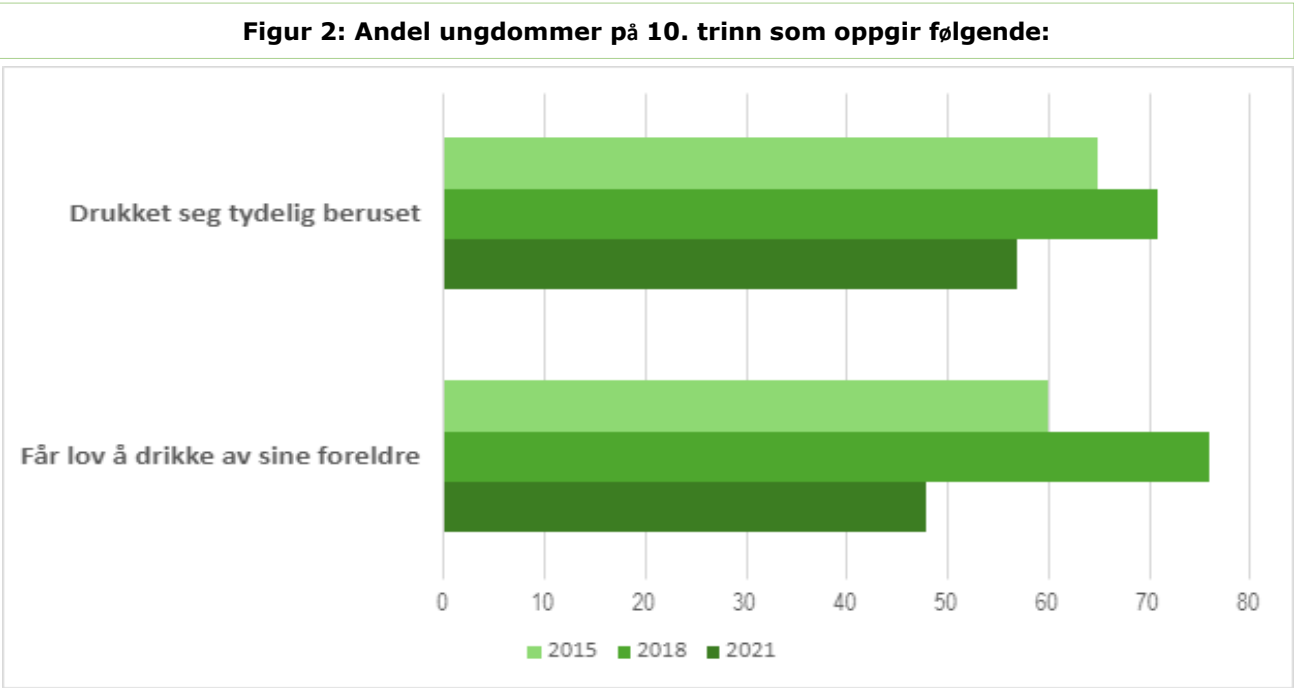
I tråd med målformuleringene i Program for folkehelsearbeid og Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid (Lillefjell et.al, 2019) skal alle tiltakene i kommunene evalueres. Dette gjøres i samhandling med FoU-aktørene i programmet. Evalueringene som gjøres samles i en rapportserie som utgis av Trøndelag fylkeskommune som denne rapporten er en del av.

1.2. Utfordringsbilde i Midtre Gauldal kommune

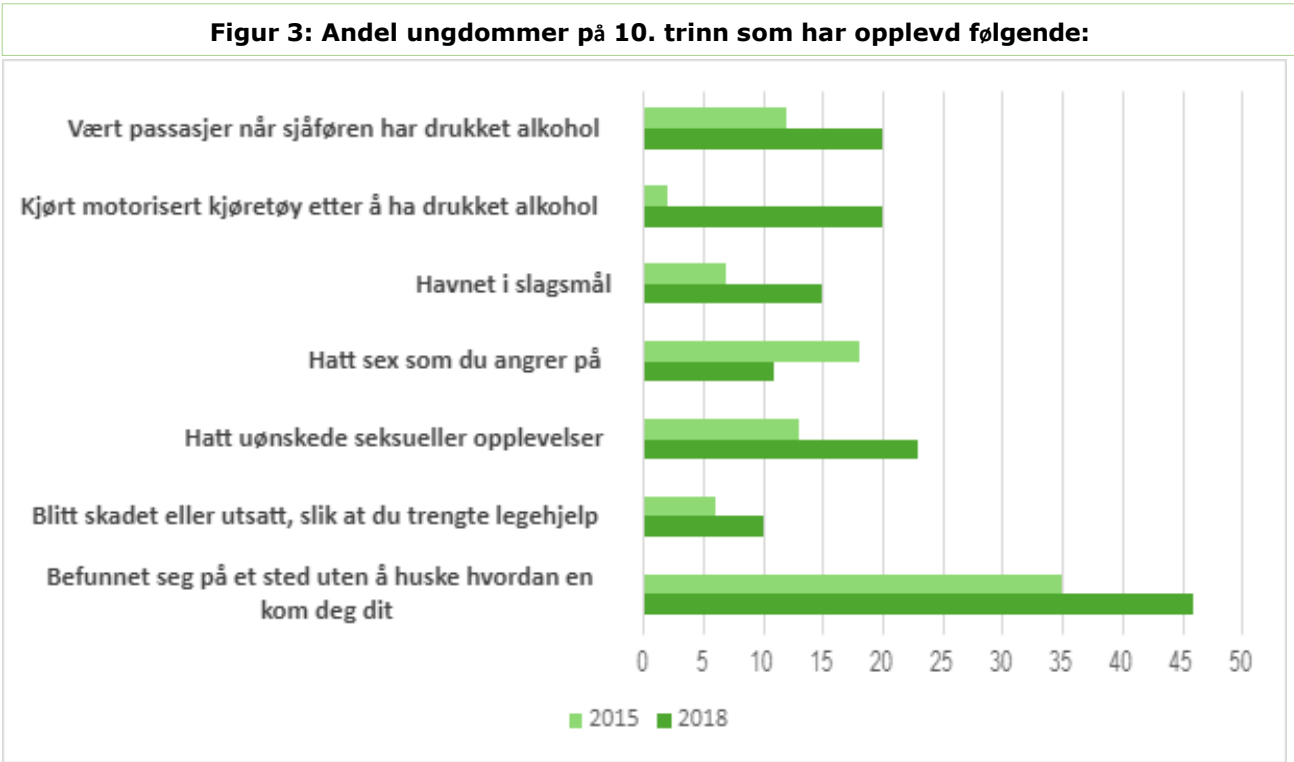
Midtre Gauldal anser seg selv som en typisk kommune når det kommer til trøndersk drikkekultur. Med dette menes at det er sosialt akseptert for ungdom å drikke alkohol rundt konfirmasjonsalder. I tillegg er det vanlig med 15 års aldersgrense på offentlige fester. Kommunens Ungdataresultater viser en markant forskjell på alle alkoholrelaterte spørsmål mellom 8. og 9.trinn sammenliknet med 10. trinn.

I 2018 var kommunen på landstoppen i ungdomsberuselse. Ungdataresultatene viste at 41 % av ungdommene oppga å ha drukket seg synlig beruset 1 gang eller mer i løpet av siste år, sammenliknet med landsgjennomsnittet på 12 % (NOVA & KORUS midt, 2018). I 2021 var kommunen igjen i Norgestoppen, men denne gangen gjaldt det andelen ungdomsskoleelever som oppga at de fikk lov til å drikke av sine foreldre. Nasjonalt lå denne andelen på 5 %, mens i Midtre Gauldal oppga hele 27 % av elevene på ungdomsskolen at de fikk lov til å drikke av sine foreldre (NOVA & KORUS midt, 2021). Ser man på resultatene fra 10. trinn alene, var det en økning fra 2015 til 2018. I 2021 var disse andelene lavere, men det må tas i betraktning at undersøkelsen ble gjennomført under pågående Covid-19-restriksjoner.

På spørsmålet om beruselse blir det spurt om antall ganger de har drukket seg synlig beruset i løpet av de siste 12 månedene, en periode der store deler av Norge var nedstengt.

I 2015 og 2018 valgt Midte Gauldal å inkludere tilleggsspørsmål om uheldige hendelser knyttet til alkohol og beruselse. Svarene fra disse spørsmålene, som gjelder elever på 10. trinn, er presentert i prosent:

1.3 Idédugnad

Med bakgrunn i kommunens utfordringsbilde ble det besluttet å jobbe med tema ungdom og rus, og våren 2019 arrangerte prosjektgruppen en idédugnad. Arrangementet ble annonsert i lokalpressen og tiltrakk i underkant av 50 deltakere fra ulike samfunnssektorer, inkludert ungdom, foreldre, lærere, helsepersonell, politi og politikere, samt representanter fra frivillige organisasjoner og KORUS.

Idédugnaden fulgte metodikken fra søkekonferansen, slik den er beskrevet i Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid (Lillefjell et al. 2019). Det ble produsert mange idéer som kunne bidra til å endre ruskulturen i kommunene. Majoriteten av de foreslåtte tiltakene gikk på å utvide fritidstilbudene i kommunen, men på grunn av prosjektets budsjett og omfang ble det besluttet å prioritere systematisering av foreldreveiledning om ungdom og rus/alkohol.

For å imøtekomme noen av de andre forslagene som fremkom valgte prosjektgruppen å utarbeide et informasjonsskriv for kommunens politikere. Målsettingene med skrevet var å oppmuntre til økt fokus på rusfrie fritidstilbud og en gjennomgang av retningslinjer for festarrangement.

2 Full av kunnskap og gode holdninger

For å oppnå en holdningsendringer knyttet til kommunens alkoholkultur ønsket prosjektgruppen å rette seg mot foreldre og foresatte til barn og unge i ulike aldersgrupper, med tilpassede tilnærminger for hver gruppe. Tanken var at det skulle gjennomføres foreldremøter i barnehage, mellomtrinn og på ungdomsskolen.

På ungdomstrinnet ble det tidlig besluttet å implementere foreldreveiledningsprogrammet Utsett. Dette tiltaket, utviklet av KORUS øst, bygger på erfaringer fra det svenske forebyggingsprogrammet EFFEKT (tidligere ÖPP - Örebro Prevention Programme). Både EFFEKT og Utsett er foreldremøtekonsepter som har som mål å redusere ungdommers alkoholbruk ved å påvirke foreldrenes holdninger. Tiltaket innebærer en forelesning ledet av en trent kursholder, etterfulgt av gruppearbeid. Vanligvis avsluttes foreldremøtene med at foreldrene sammen utarbeider et sett med regler som kan omfatte alt fra innetid og mobilbruk til regler relatert til rus og fest. EFFEKT er tilpasset og implementert i flere land, og det er gjennomført tre RCT-studier på ulike varianter av programmet; én i Sverige, én i Nederland og én i Estland (Exchange, 2019) Per tiden finnes ingen studier eller evalueringer av Utsett.

For barneskolen ble det ikke funnet et passende tiltak som kunne implementeres, og prosjektgruppen besluttet å utvikle noe eget. Tiltaket skulle basere seg på formatet til Utsett, men i første omgang avholdes på 6. trinn. Det skulle organiseres med en blanding av forelesning, filmer og gruppearbeid for foreldregruppa, og det skulle tilrettelegges for tverrfaglig informasjon og veiledning fra ulike instanser, som politi og helsesykepleier. Da samtaler om alkohol for foreldre på mellomtrinnet ikke hadde blitt gjort før besluttet kommunen å evaluere tiltaket. Tiltak for barnehagen er ikke utviklet, men prosjektgruppen ønsker å bruke lignende metodikk som på mellomtrinnet og ungdomsskole

2.2 Prosjektets målsetting

Folkehelseprogrammet i Midtre Gauldal har som **hovedmål** å endre holdninger og sosial aksept knyttet til ungdom og rus i Midtre Gauldal kommune. Kommunens øvrige målsetning med programmet er:

Delmål: Styrke brukermedvirkning i kommunens arbeide med ungdom og rus og at det rusforebyggende arbeidet blir satt i system og gjennomført på en strukturert måte.

Resultatmål: Foreldremøter om ungdom og rus implementeres og tilbys alle ungdomsforeldre i kommunen. Det skal videreutvikles og implementeres modulbaserte foreldremøter på barnehage- og barneskolenivå knyttet til tema rus, samt at tiltak for kompetanse-/kunnskapsheving blant foresatte implementeres i ordinær drift av aktuelle barnehager, skoler og i skolehelsetjenesten.

Effektmål: Øke andel ungdomsskoleelever som aldri har drukket alkohol, samt å få nedgang i andelen ungdomsskoleelever som har vært tydelig beruset det siste året, oppgir at foreldrene gir dem lov til å drikke alkohol og som har hatt uønskede hendelser knyttet til alkoholbruk.

Prosessmål: Ansatte i barnehage, skole, skolehelsetjenesten, politi og foresatte skal ha fått mer erfaring med å samarbeide med hverandre. I tillegg skal prosjektgruppen fått erfaring med å henvende seg målrettet til informasjonskanaler for å spre kunnskap om temaet og prosjektet, og at de har økt sin kunnskap om hvordan brukermedvirkning foregår i praksis, om rusforebyggende arbeid og om prosjekt som arbeidsform

2.3 Evalueringens formål

Denne evalueringen har hatt som hovedmål å samle inn og vurdere synspunkter fra foreldre og lærere som deltok i de første foreldremøtene ved alle grunnskolene i Midtre Gauldal kommune. Siden disse første møtene kan ses på som en utprøvingsfase, valgte vi en bred tilnærming til datainnsamlingen. Vi gjennomførte både observasjoner og intervjuer for å få mest mulig informasjon som kan brukes til å forbedre tiltaket videre.

I tillegg til å samle inn erfaringer fra deltakerne, vil vi også sammenligne tiltakets innhold med internasjonale standarder for rusforebygging. Hensikten med dette er å undersøke om tiltaket er i tråd med anbefalinger for kunnskapsbaserte rusforebyggende tiltak. Denne sammenligningen vil potensielt hjelpe kommunen å sikre at tiltaket ikke bare passer lokalt, men også følger anerkjente retningslinjer innen rusforebygging.

3 Internasjonale standarder for rusforebygging

De internasjonale standardene for rusforebygging (UNODC & WHO, 2018), utviklet av globale helseorganisasjoner som FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) og Verdens helseorganisasjon (WHO), gir evidensbaserte anbefalinger for å forhindre rusmiddelbruk. Disse retningslinjene er ment for politikere, beslutningstakere og fagpersoner for å hjelpe dem med å innføre effektive strategier som reduserer bruken av rusmidler og de tilknyttede skadene. UNODCs standarder dekker et bredt spekter av tiltak, inkludert familiekompetanseprogrammer, skolebaserte initiativer, samfunnsprogrammer, strategier på arbeidsplassen, mediekampanjer, samt politikk og håndheving.

Tiltakene og retningslinjene i standardene er inndelt etter aldersgrupper, som hver representerer en viktig livsfase. For barn og unge (10-13 år) er effektive foreldrerettede tiltak ofte knyttet til forbedring av foreldreferdigheter. Slike tiltak, som gir støtte til foreldre og bidrar til å forbedre deres oppdragelsesstil og ferdigheter, har vist seg å være effektive både for barn generelt og for barn i risikogrupper. Tabellen under viser kjennetegn ved programmer som er knyttet til høy og lav effekt, eller negative konsekvenser.

Tabell 1: Kjennetegn ved foreldreprogrammer som er knyttet til høy eller lav effekt eller negative konsekvenser

	Koblet til positive utfall	Koblet til ingen eller negative utfall
Innhold	• Styrke samholdet i familien • Gi ferdigheter til: ➢ Varm barneoppdragelse ➢ Fastsette regler for akseptabel oppførsel ➢ Ha oversikt over fritid og venner ➢ Positiv og utviklingsmessig riktig disiplin ➢ Involvering i barnas læring og utdanning ➢ Å være (gode)- rollemodeller	• Kun gi informasjon til foreldre om rusmidler • Undergrave foreldrenes autoritet
Struktur	• Flere gruppesesjoner • Interaktivt	• Kun fokus på barnet • Kun forelesning/informasjon
Gjennomføring	• Opplærte instruktører • Organisert for å fasilitet deltakelse	• Dårlig opplærte instruktører

4 Metode

Kvantitative metoder, som for eksempel spørreskjemaundersøkelser, gir oss svar på hvor utbredt et fenomen er gjennom tall og statistikk, kan kvalitative metoder gå mer i dybden på et mindre utvalg for å få frem sider ved et fenomen som ikke var kjent fra før (Tjora 2018). Ettersom foreldremøtene på 6. trinn var et helt nytt tiltak i prosjektet *FULL av kunnskap og gode holdninger* ble det valgt kvalitative metoder for å evaluere om disse foreldremøtene har hjulpet prosjektet å nå noen av målene sine. Det kvalitative datamaterialet består av to hovedkilder; observasjoner og intervjuer.

4.1 Observasjoner

Prosjektansvarlig fra kommunen hadde informasjonsmøter med ansatte på alle de tre skolene som skulle gjennomføre foreldremøter på 6. trinn; Singsås, Soknedal, og Budal skole. Hensikten med møtene var å introdusere prosjektet, gi informasjon om innholdet i foreldremøte samt å få bistand av lærerne til å gjennomføre en oppgave med elevene som senere skulle presenteres på foreldremøtene. Hvert av møtene med lærerne ble observert digitalt over Teams av to forskere.

Observasjonene ved fysisk tilstedeværelse på 3 foreldremøter å 6. trinn der *FULL av kunnskap og gode holdninger* har vært tema. Disse foreldremøtene ble også brukt til å informere om denne evalueringen, og foreldre ble rekruttert til kvalitative intervjuer ved at foreldre ble oppfordret til å skrive seg på en liste da de var på vei hjem fra møtet. Det var totalt ca. 15 foreldre som skrev seg på.

Det ble ikke gjort lydopptak fra lærermøtene eller foreldremøtene, men det ble skrevet grundige notater som utgjør datamaterialet fra observasjonene.

4.2. Kvalitative intervjuer

I etterkant av foreldremøtene ble det sendt ut såkalte «doodles» til de foreldrene som hadde meldt sin interesse for å la seg bli intervjuet for å finne tidspunkt for digitale intervjuer. Det samme ble gjort de ansatte som hadde vært til stede på de ulike skolene under foreldremøtene. De fikk valget mellom å la se intervjuer enkeltvis eller i grupper. Det er fordeler med begge intervjuerformer; enkeltintervjuer gjør det lettere for informantene å komme formidle egne opplevelser, tanker, motiver og holdninger (Malterud 2013), mens det i fokusgruppeintervjuer er dialogen og samspillet mellom informantene som utgjør datamaterialet (Levin og Klev 2021).

Prosjektet ble meldt inn til SIKT SIKT - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør i god tid før gjennomføringen av evalueringen, og den ble av dem vurdert som forsvarlig i henhold til forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap. Informasjonsskrivet ble godkjent av SIKT og sendt ut til informantene i forkant av datainnsamlingen (se vedlegg 1).

Det er gjennomført 5 digitale intervjuer med totalt 9 informanter; 3 lærere og 6 foreldre. To av intervjuene var enkeltintervju, og 3 av intervjuene gruppeintervju med 2-3 informanter. Kvalitative intervjuer er basert på en delvis strukturert intervjuguide (Thagaard 2013). Intervjuene som ble gjennomført er semistrukturerte i den forstand at det ble utviklet intervjuguider for foreldrene (vedlegg 2) og lærer (vedlegg 3) med tema og veiledende spørsmål som sikret at alle relevante tema ble belyst, og som samtidig tillot intervjuerne å forfølge interessante temaer som dukket opp underveis i intervjuet.

Intervjuene ble gjennomført av en forskere fra KORUS Midt og NTNU Samfunnsforskning; en ledet intervjuet mens den andre tok grundige notater. I tillegg ble det gjort lydopptak slik at det var mulig å gå tilbake til intervjuet og transkribere de partier som var særlig relevante for å kunne evaluere prosjektet. Notatene og transkripsjonene er anonymisert, og lydfilene slettet ved prosjektets slutt.

Det er intervjunotater og transkripsjoner som utgjør datamaterialet for kapittel 6 i denne evalueringen. Disse er analysert ved hjelp av systematisk tekstkondensering, noe som vil si at forskerne først går

gjennom teksten og finner overordnede koder på tematikken (Malterud 2012). Disse kodene korresponderer med hvordan kapittel 6 er strukturert i underkapitler. Deretter ble teksten for hver kode gjennomgått og teksten i hver kode og trekker ut meningsbærende enheter, som vil si de ulike faktorene som trekkes frem som viktig under hvert tema.

Datamaterialet denne evalueringsrapporten bygger på er hentet fra et forholdsvis lite utvalg respondenter. Det vil si at det kan finnes andre synspunkter på fenomenet enn det vi presenterer her. Selv om det ikke er mulig å generalisere statistisk ut fra denne rapporten, er det allikevel rimelig å anta at synspunkter som kommer frem og tolkninger gjort på bakgrunn av disse, er gyldig også utenfor utvalget. Dette vil også sannsynliggjøres i kapittel 7 der empirien blir diskutert opp mot tidligere forskning og teorier på feltet.

5. Resultater fra observasjoner

5.1 Observasjon av lærermøter

Møtene startet med en beskrivelse av prosjektet og målsettingen om blant annet å heve debutalderen for alkoholbruk blant ungdom. Prosjektmedarbeiderne presenterte kunnskapsgrunnlaget og statistikk fra Ungdataundersøkelsen for å understreke prosjektets fokus på rusforebygging. De hadde så en gjennom av presentasjon og videoene som skulle vises på kommende foreldremøte.

Etterpå presenterte de ønsket om at lærerne skulle ha en time om ungdom og alkohol for elever på 6. trinn. De var tydelig på at opplegget måtte tilpasset deres alder og forståelsesnivå. Timen skulle inkludere bruke av lokale Ungdataresultater og innhenting av elevenes tanker om disse. Til slutt skulle elevene svare spørsmål om alkoholbruk som skulle presenteres på foreldremøtet. Disse spørsmålene var: "Tror du noen i klassen har prøvd å drikke alkohol?", "Tror du noen på 9. trinn har drukket alkohol, og eventuelt hvor mange?" Lærerne skulle selv få velge hvordan de ønsket å strukturere opplegget.

Prosjektmedarbeiderne viste sterkt engasjement for prosjektet, og formidlet dette tydelig til lærere og rektorer. De samarbeidet godt og komplementerte hverandre. Den ene ledet møte og tok seg også av presentasjon, mens den andre bidro med fagkunnskap og tanker om hva som er lurt å gjøre på skolene. De oppmuntret begge til åpen dialog og spørsmål, og tok til seg tilbakemeldingene som kom.

Viktigheten av å starte med forebygging tidlig

Det var en tydelig felles enighet blant ansatte om behovet for å starte rusforebyggende tiltak tidlig, helst allerede på barneskolen.

«Jeg tror det er for sent å begynne på ungdomsskolen, for da er de allerede innstilt på at de skal begynne å drikke på ungdomsskolen. Så det er viktig å starte på barneskolen.»

Denne tanken ble støttet av de andre ansatte, som også mente at tidlig innsats er avgjørende for å endre holdninger til rusmidler.

Foreldresamarbeid

Alle parter understreket betydningen av et tett samarbeid med foreldrene. Det ble fremhevet at foreldres engasjement er essensielt for prosjektets suksess. Spesielt viktig er det at foreldre kommuniserer med hverandre og blir enige om felles regler for alkoholbruk.

«Det viktigste er å få foreldrene til å begynne å snakke sammen. Datteren min sier også at alle får lov. Men sånn er det jo ikke.»

Prosjektet har allerede ført til mer dialog blant foreldre, noe som tidligere har vært mangelvare på foreldremøter. Denne økte dialogen anses som et positivt skritt i riktig retning.

Lokal tilpasning

De ansatte var enige om at prosjektet må tilpasses den enkelte skoles struktur og kultur. Noen av skolene har valgt å slå samme dette foreldremøte med et allerede planlagt møte om leirskole. En ansatt trodde at leirskoletema ville være en gulrot for å få foreldre til å møte opp, mens en annen skole fortalte at:

«Vi har ikke brukt å ha foreldremøte i 6., så vi vil ha foreldremøte kun for dette.»

«Kanskje vi kan ha både for 6. og 7. trinn. Da tror jeg flere foreldre vil komme. Jeg føler at her er litt sånn at man har relasjoner på tvers av klassetrinn.»

Å legge til rette for lokale tilpasninger kan føre til en forankring av opplegget på skolen. Dette da de får være med å forme det slik at det passer deres struktur.

Samarbeid med eksterne aktører

Det ble uttrykt stor tilfredshet med involveringen av eksterne aktører som helsesøstre og politi i prosjektet. Lærere verdsatte at dette avlaster dem noe av ansvaret og bidrar til en følelse av felles innsats.

«Det er fint at foreldre ser at lærere snakker med helsesykepleiere som snakker med politi. Slik at de ser at vi jobber med dette i lag. Ikke løsevet.»

En helhetlig tilnærming, der ulike fagpersoner samarbeider, ble ansett som en styrke for tiltakene og en metode for å gi et mer komplett bilde av utfordringene.

Myteknusing og kunnskapsheving

En annen viktig fellesnevner var behovet for å korrigere vanlige misforståelser om ungdoms alkoholbruk. Lærere og rektorer støttet behovet for å spre riktig informasjon og bruke prosjektet til å heve kunnskapsnivået blant foreldre. Økt kunnskap gjør foreldre tryggere og mer konsekvente i sine holdninger til alkoholbruk, noe som igjen påvirker ungdommenes valg.

«Det blir lettere å være lærer også når du har en foreldregruppe som er trygg.»

Prosjektmedarbeiderne sier de ikke har funnet noe om dette tema i lærerplan for elever på mellomtrinnet. De lurer dermed på om å snakke om alkohol er passer for elever på 6.trinn. Hvorpå en ansatt ytrer at:

«Vi skal gjøre dem til dannende mennesker som tar gode valg. Sånn sett kan dette tiltaket være en del av lærerplanen.»

En annen lærer forteller at elevene vet hvilke ungdommer som drikker alkohol.

«Det finnes en åpen Snapgruppe «ungdom i MG» denne har barneskoleelever tilgang på. Her ser de hva som skjer på fester.»

Elevmedvirkning

Involvering av elever i prosjektet ble sett på som positivt av både lærere og rektorer. Gjennom spørreundersøkelser og diskusjoner får både elever og foreldre bedre innsikt i ungdommens virkelighet. Forslaget om å la elever være med på å lage innkallinger til foreldremøter ble godt mottatt, da dette kan øke foreldrenes engasjement og deltakelse.

5.2 Gjennomføring og observasjon av foreldremøter

Alle foreldremøtene fulgte en strukturert plan med innlegg fra folkehelsekoordinator, helsesykepleier og politi. Møtet vekslet mellom faglig innhold, observasjoner og erfaringer, filmer og summeoppgaver.

Introduksjon av tema og presentasjon av kunnskapsgrunnlag

Alle møtene startet med en innledende film som satte tonen og introduserte møtets tema. Folkehelsekoordinator ønsket velkommen og presenterer kveldens program. Resultater fra Ungdata om alkoholforbruk blant kommunens ungdommer ble presentert, og ulike artikler om ungdomsfyll fra Trønderbladet ble brukt til å understøtte behovet for rusforebygging. Foreldrene fikk også høre om lærernes observasjoner av vanskelige mandager på ungdomsskolen knyttet til festrelaterte hendelser i helgene.

Foreldrene ble så bedt om å diskutere følgende spørsmål: "Med tanke alkohol/rus: Er det annerledes å være barn og ungdom nå, sammenlignet med da du selv var i samme alder?" Diskusjon foregikk rundt oppsatte bord og det ble presisert at resultat fra samtalene ikke skulle deles i plenum. Det virket som om samtalen fløt godt rundt alle bordene.

Presentasjon av barnas arbeid med tema

Det var mange elever som trodde at klassekameratene hadde smakt alkohol. Dette førte til litt småhumring i salen, og det kunne virke som at foreldrene tenkte at barna overdrev.

Majoriteten av barna mente at elever på 9. trinn drakk alkohol. Disse resultatene virket å bli ansett som mer troverdig. På ett av foreldremøtene skyter en lærer inn og forteller om barna på 6.trinn:

«De har både, pils Jæger, vodka-Redbull i vokabularet. Dette hørte vi allerede i fjor.»

Myteknusing og kunnskapsheving

Foreldrene ble presentert påstandene: "Vi drakk vi også, og det ble da folk av oss", og "Jeg sender heller med, da vet jeg hva hun drikker." Folkehelsekoordinator påpeker at det nok er godt ment, men:

«forskningen er entydige på at de som har med seg hjemmefra, de drikker mer. De drikker mer enn det som ble sendt med.»

«Sender du med alkohol har du sagt ja til at de får drikke selv om de ikke er 18.»

En kort kampanjefilm laget av "Av og til" hvor viktigheten av å snakke med ungdom om alkohol påpekes. Helseyskepleier spør forsamlingen om når de tenker man skal begynne å prate om alkohol. Det er ingen av foreldrene svarer. Hun påpeker da et det ikke er noen regel for dette. Det viktigste er å ha en god dialog, og gjerne i "fredstid".

«Barn er nysgjerrig – snakk med dem. De trenger tydelige foreldre.»

Helseyskepleierens fokuserer så på utviklingen av ungdomshjernen, spesielt på hvordan deler av hjernen knyttet til risikovurdering og impuls kontroll ikke er fullt utviklet før tidlig i 20-årene. Disse faktorene gjør ungdommer mer sårbare for skader og risikabel atferd relatert til rusmidler som alkohol.

«Putte på hormoner i tillegg – da blir det farlig. Det er ingen koblinger. Tenkehjernen styrer ikke enda.»

«Når hormonene bobler, så må vi være rolige slik at ikke hele huset bobler. Det er deres oppgave å regulere dem ned.»

Prinsipper fra ICDP (international Child Development Program) blir trukket frem. Disse prinsippene inkluderer viktigheten av å styrke foreldre-barn-relasjoner gjennom positiv kommunikasjon, ros og anerkjennelse, samt å være en tydelig og trygg voksenfigur for barna.

Erfaringer fra politiet

Politirepresentanten spilte en aktiv rolle ved å presentere informasjon om endringer i kriminalitetsbildet, spesielt med tanke på ungdom og rus. Han betonte viktigheten av tillit og samarbeid med lokalsamfunnet, og oppfordret foreldrene til å være aktive i å melde fra om ulovlige aktiviteter eller bekymringer de måtte ha. Han understreket også hvordan foreldrenes holdninger og handlinger knyttet til ungdomsaktiviteter og rus kunne påvirke barnas fremtidige muligheter, som førerkort og våpenlisenser. I etterkant av innlegget ble det åpnet for spørsmål fra salen. Flere foreldre uttrykket da bekymringer rundt bruk og tilgjengelighet av illegale rusmidler.

Foreldre blir så bedt om å diskutere hvilke sammenhenger er det mellom foreldres og ungdommers alkoholbruk. Lik første summeoppgave blir heller ikke resultater diskusjonene presentert i plenum.

Informasjon om tiltak på ungdomsskolen

Folkehelsekoordinator informerer om foreldreveiledningsprogrammet Utsett. Dette tiltaket presenteres som en arena der foreldre fra forskjellige skoler og grender møtes for å diskutere og etablere felles regler og avtaler for barna sine.

«Da får dere mulighet til å møte andre foreldre i den klasse. Vi tvinger dere til å sitte med foreldre fra andre skoler, og så skal dere lage avtaler sammen.»

Hensikten var å fremme en enhetlig tilnærming til temaer som alkoholbruk og sosiale utfordringer blant ungdommer, og styrke foreldrenes innflytelse over ungdommens atferd. Eksempler på slike avtaler blir vist.

Balansegangen mellom å være streng og vise tillit

En siste film vises. Denne er laget av Blå kors og viser en forelder som må hente sin berusede ungdom. Hensikten med denne er å vise viktigheten av tillit. Ungdommen må kunne vite at selv om de drikker uten lov, så kan de stole på at foreldrene henter de om det går riktig ille. Folkehelsekoordinator har opplevd at noen foreldre tror at hvis de ikke får lov til å drikke, så tør ikke barna ta kontakt hvis de har drukket og trenger hjelp. Men hun mener det er mulig å være kjempestreng og samtidig ha tillitt til hverandre. Hun avslutter med å dele litt av egne erfaringer som mor:

«Jeg har også hentet en full 16-åring som har ringt hjem til meg som er verdens strengeste mor.»

6 Resultater fra kvalitative intervjuer

Det er gjennomført 5 intervjuer med totalt 9 informanter; 3 lærere og 6 foreldre. To av intervjuene var enkeltintervju, og 3 av intervjuene gruppeintervju med 2-3 informanter. I resultatdelen er det valgt å ikke fremstille meninger og opplevelser fra foreldre og lærere separat, men der det er relevant for meningsinnholdet vil det komme frem i teksten om det er foreldre eller lærere som det refereres til. Grunnen til det er for det første anonymitetshensyn i og med at det er et forholdsvis lite utvalg. Den andre grunnen var at mange av respondentene hadde en «dobbeltrolle»; En av lærerne hadde barn som gikk på skole i Midtre Gauldal, og noen av foreldrene var også lærere. Det at flere av respondentene hadde erfaringer gjennom begge aktørperspektivene har gjort at det ikke er hensiktsmessig å skille konsekvent mellom lærernes uttalelser og foreldrenes.

6.1 Foreldre og læreres opplevelse av utfordringsbildet i Midtre Gauldal

6.1.1 Trekk ved kommunen

Informantene forteller at det er en festkultur i Midtre Gauldal. Det har for mange vært akseptabelt at ungdommer starter å drikke alkohol så snart de er konfirmert, og denne holdningen ser fremdeles ut til å

gjelde for mange. Det å dra på fest er for de fleste ensbetydende med å drikke alkohol. Et par av foreldrene forteller dette:

«Jeg har hørt voksne som sier til min gutt også at nå er du konfirmert og nå kan du på fest. Det er noe med holdningene i samfunnet vårt.»

«Det er en veldig festkultur her i bygda vår. Vi er fremdeles der at man skal på fest når de er konfirmert.»

Det er delte meninger om holdningene blant voksne i Midtre Gauldal til tidlig rusdebut for ungdom har endret seg nevneverdig eller ikke de siste årene.

«Nei, ikke som jeg er lagt merke til. Men det har alltid vært sånn at de drar på fest når de er konfirmert.»

«Men jeg har vokst opp her, og jeg synes det er mindre nå enn det det var.»

Andre mener imidlertid at økende grad av innflytting til bygda gjør at disse holdningene kan være i ferd med å bli vannet ut.

«Vi bor i en kommune der det er mye innflytting, og de er litt mer restriktive. Det er de innfødte som har slike holdninger. Det er litt gubbekultur i Midtre Gauldal.»

Det har vært en lang tradisjon for å arrangere offentlige fester i regi av idrettslag eller andre foreninger i bygdene i Midtre Gauldal. Denne tradisjonen er imidlertid i ferd med å avta.

«Før var det mer offentlige fester på lokalene. Nå er det blitt mindre og mindre. Men noen av grendene er flinkere til å arrangere enn andre.»

På spørsmål om hvorfor det er færre offentlige fester, blir gjerne økonomi trukket inn som en faktor. Grunnen er at det nå er høyere krav til profesjonelt vakthold, noe som koster penger å leie inn. Disse offentlige festene er derfor ikke lenger en kilde til økonomien til lag og foreninger i samme grad som tidligere.

«Det koster med vakthold. Lag og foreninger tjener ikke penger på det lenger, og da er det ikke interessant å ha det. Er det store arrangement er det krav om eksternt vakthold og politi, og da blir det kostbart. Da blir det private fester i stedet.»

De fleste vi snakket med ser på dette som både positivt og negativt; positivt fordi det da vises mindre aksept for at mindreårige skal drikke, negativt fordi festene da foregår privat og det dermed er færre voksenpersoner som kan observere og være til stede dersom det skulle oppstå uønskede hendelser. En av lærerne som også er forelder formulerer det slik:

«Det vi har diskutert når vi har snakket om dette med forebygging og rus er at miljøet har blitt mer lukket. Før var det mer offentlige fester på lokalene. Da var det voksne som var vakter og tok litt det ansvaret – «er det så lurt å gjøre dette nå. Kanskje skal vi ringe mamma og pappa?». Nå er det en tendens til mer private fester og da er det ingen som ser. Det har vi pratet om både foreldre og kollegiet at det er dumt at de arenaene er borte.»

Selv om kanskje noen følte at det senket terskelen for å starte med rus, så var det i hvert fall noen voksne som var der og kunne ta ansvar?

6.1.2 Trekk ved barne- og ungdomsmiljøet

Som tidligere nevnt er det en forventning blant mange at det er akseptert at man begynner drikke når man er konfirmert. Det er imidlertid en oppfatning blant lærere og foreldre at det ikke er et utbredt fenomen at barn og unge begynner å drikke før konfirmasjonen.

«Jeg kan bare snakke om skolen min, men jeg tror ikke det er utbredt at de prøver ut rus og alkohol før de er konfirmert. De begynner jo for tidlig i forhold til lovverket, men jeg har ikke inntrykk av at de prøver på barneskolen.»

Denne delen av prosjektet «FULL av kunnskap og gode holdninger» retter seg mot 6. klassinger og deres foreldre gjennom aktivitet som foregår på skolen. Lærerne forteller om et godt miljø blant sine 6. klasser.

«De som er 6. klasse i år er en unik gjeng. De er så fornuftige og tar vare på hverandre. De svarte på undersøkelsen at de ikke trodde ungdommene på u-skolen drakk så mye. De tror godt om de fleste.»

Selv om de unge ikke starter å drikke før de når konfirmasjonsalder, er det forskjeller i hvor opptatt de er av alkohol.

«Det er mye snakk om alkohol. Mye tulling rundt det. De vet mye om det som de egentlig ikke burde vite om det enda. I friminuttene [snakkes det om det]. Hverdagstalen når de skal tøffe seg. Det ligger helt naturlig for dem å snakke om det.»

Det blir sagt at i de 6.klassene der rus og alkohol er et tema, så er det i klasser som ikke er så sammensveiset og der noen orienterer seg oppover i aldersgruppene fremfor mot jevnaldrende.

«Det har litt å si, denne gjengen er godtroende, de er sammensveiset. Har du klasser som ikke er så sammensveisa, men der noen trekker oppover mot de eldre, der hører de det er snakk om rus, og da blir det tøft.»

Blant de av informantene som har erfaring med eldre barn og ungdom er det en klar oppfatning av at det foreligger press i ungdomsmiljøet for å drikke alkohol. Det er da fort gjort å «havne utenfor» gjengen hvis en ikke drikker.

«Han nr. to hos oss, han lot være å dra på fest fordi han ikke ville/turte når han ikke drakk. Og det er litt trist at du ikke vil eller kan møtes med de andre i sosialt lag når du ikke drikker.»

Informantene mener at opplevelsen av både utenforskap og drikkepress har økt i takt med den økende bruken av sosiale medier.

«Det er gruppepress som foreldre ikke klarer å få tak i, fordi det er skjult. Det er mye bra med SoMe, men mye som er dritt og.»

«Ja, og så har de Tiktok. De er alt for tidlig på internett også. De har hele festen liggende på «my story», så alt er veldig tilgjengelig.»

Selv om 6. klassingene selv ikke har begynt å drikke og bare i varierende grad er opptatt av alkohol, er det allikevel bekymring for at det kan være en bevegelse i feil retning med tanke på alkoholdebut i og med at sosiale medier, og dermed dokumentasjonen av festing hos eldre ungdom, blir spredt i yngre aldersgrupper.

6.1.3 Holdninger til ungdom og alkohol og utfordringer for foreldre

Deler av prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger er rettet mot 6. klasse. Selv om ingen av de vi har snakket med tenker at 6.-klassingene har startet med alkohol, er de fleste enige i at det er riktig å ta tak i problematikken før barna og ungdommen debutterer med alkohol. I tillegg har de fleste, både foreldre og lærere, også nære bånd til eldre barn og ungdom i Midtre Gauldal, og derfor erfaring med hvordan alkoholbruken utvikler seg i takt med at ungene blir eldre. I utvalget er det noe ulike oppfatning av om holdningene til tidlig rusdebut blant foreldre generelt i Midtre Gauldal er endret de siste årene. Noen foreldre mener at de er blitt litt mer restriktive med å sende alkohol med ungdommen på fest, og at dette er noe de også ser hos andre foreldre.

"Det er en liten bevegelse. Vi fikk tilbakemelding fra gutta våre at vi var de eneste som ikke sendte med alkohol da de dro på fest. Men jeg føler at det er mer legitimt nå å ikke sende med. Det er flere som tør å ikke sende med nå og si hva de mener. Man kan få en følelse av at man får beskjed om at 'dine barn er da heller ikke bedre selv om de ikke får sendt med noe'. Men jeg tenker at de hadde drukket mer hvis vi ikke hadde vært restriktive. Og det tror jeg er viktig å snakke om."

Ifølge informantene er det flere foreldre som fremdeles mener at ungdommen skal få drikke alkohol når hen er konfirmert ut fra det argumentet om at 'det gjorde vi, og se – det gikk bra med oss'. En lærer mener foreldre opplever tematikken som ubehagelig og derfor ikke prioriterer å sette seg inn i og ta tak alkoholbruk blant ungdommen sin før det er blitt et reelt problem.

«Det som ikke angår dem direkte det vil de ikke bruke tida si på. Det kommer til å gjelde frem til poden deres er ille ute. Det må være konkret og nært for at de skal prioritere å bruke tid på det. Og det er synd. For når ungen din sitter i voldtektsmottaket og du må plukke opp livet hennes som er i tusen knas, ja, da er det for sent. Jeg tror vi må skremme folk. Være realistiske i fremstillingen. Komme med konkrete beskrivelser.

Det at Midtre Gauldal har veldig tidlig debutalder for alkohol har vært kjent i flere år, men det er først de siste årene det har blitt jobbet aktivt med. De fleste vi snakket med har også erfaring med barn og ungdom som er eldre enn 6. klassingene. Selv om de fleste foreldre er enige i at debutalderen må heves, er det allikevel flere som synes det er vanskelig å ha ulike regler for det yngste barnet enn det storesøsken hadde. Dette blir av flere brukt som argument for at de ikke nødvendigvis kommer til å sette strengere grenser for det å drikke alkohol før 18-årsdagen.

«Det er mange som tenker at de ikke kan snu det de allerede har gjort til storesøsken, og det å endre det de allerede har gjort med en, det er tungt for noen foreldre. Det å si at lillebror ikke

får lov til det samme som storesøsken, og si at noen andre har bestemt at det skal være andre regler for ham enn for søsknene. Det tror jeg ikke de gjør.»

Både lærere og foreldre selv forteller om foreldres utfordringer med grensesetting på flere områder. Dette gjelder for områder som alkohol, toleranse for manglende høflighet, så vel som å tillatte for tidlig bruk av sosiale medier. Det ser ut til at det rett og slett at det er vanskeligere å være strenge med ungdommen sin nå enn tidligere.

"Ungdommene er veldig flinke til å krangle og si at vi er verdens dummeste og mest strenge i hele verden. Det er mange foreldre som ikke greier å stå i det. Det må vi bare innse, for det er veldig vanskelig."

I dag er det i større grad enn tidligere en opplevelse av at foreldre ønsker å være vel så mye venn med ungene sine som oppdragere. Selv om det er mange gode konsekvenser av dette, gjør det det samtidig vanskelig for dem å sette grenser som barna ikke er enige i.

«Som ansatt i skolen synes vi jo kanskje at foreldre vil være mer venner nå enn tidligere og at de da setter for få grenser. For at hvis de setter grenser kan barnet bli lei seg, og det vil de ikke.»

«Det å tørre å stå i det. Det er mange som ikke tør å stå i det. Kjøpe seg ut hvis noen har det fælt. Det å se sorg eller sinne det aksepterer vi ikke som foreldre at de skal stå i det. Vi må tørre å være voksne.»

Et annet argument som brukes for manglende grensesetting når det gjelder alkohol er frykten for at ungdommene deres ikke skal tørre å ringe hjem dersom de trenger skyss eller annen hjelp. De tenker at dersom de har sagt til ungdommen at de ikke får lov til å drikke alkohol, så de ikke be om hjelp hvis de er fulle av frykt for kjeft eller for å skuffe foreldrene sine.

«Jeg vet at det er unger som ikke vil hjem, kanskje fordi de har drukket og ikke tør dra hjem og risikere at foreldrene oppdager det. Og det synes jeg er litt synd. Jeg synes alle foreldre skal være åpne om det. De har kanskje blitt enige om at ungdommen ikke skal drikke, men så har den kanskje gjort det allikevel.»

Et annet argument er frykten for utenforskap. Flere forteller at de er reddere for at ungen deres skal føle seg utenfor og mangle venner enn at de debutterer for tidlig med alkohol. På spørsmål om det kan føre til utenforskap dersom ungdommene ikke deltar på fester eller drikker alkohol, svares det gjerne følgende:

«Det viktigste for oss foreldre er om ungene våre er sosiale og kommer seg ut og møter andre ungdommer. Det er en viktig del av ungdomstida.»

«Jeg vet om sønnen til ei venninne som velger å ikke dra fordi han ikke får med seg noe alkohol hjemmefra. Og da blir han utenfor fellesskapet. Og det er litt trist. Og det blir et voldsomt dilemma for mora.»

Det er allikevel flere som reflekterer over at tidene er forandret og at konsekvensene av for mye alkohol i tidlig alder er en annen i dag enn tidligere i og med sosiale mediers inntog. Tidligere kunne man «dumme seg ut på fest» uten at det ble dokumentert og spredt visuelt i ettertid.

«Både holdninger til alkohol, for det er flere foreldre som sier at dette gjorde vi også da vi var unge, men det er andre tider nå med hardere konsekvenser. Selv om jeg gjorde en tabbe da jeg var 16, så havna ikke det på snap-chat og ble delt med hele bygda dagen etter, men det blir det jo nå. Det må inn at det er en forandring i samfunnet. Og det gjør jo ingen ting at foreldre setter grenser.»

Foreldre forteller alle at de ønsker å beholde eksisterende bånd og etablere nye med andre foreldre, både for å ha tett dialog med tanke på å bli enige om noenlunde like regler og rammer for ungdommene sine, men også for å etablere tillitsforhold som gjør at de kan hjelpe hverandres ungdommer uten å føle at man «trenger» seg på.

«Jeg tenker jo at det er greit å kjenne de andre ungene og foreldrene såpass at jeg kan ta med meg andres unger hjem hvis jeg henter og jeg ser at noen trenger det. Og at jeg kan ringe de foreldrene. Og at vi har et felles ansvar for hverandres unger.»

«Jeg henta gutten min og tre til. Og hvis foreldregruppa snakker sammen og er trygge på hverandre så blir ungene også trygge på de andre foreldrene.»

6.2 Om prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger

6.2.1 Kjennskap til prosjektet

Under er det gjengitt et typisk svar fra foreldre på spørsmålet om de kjente prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger.

«Ja, vi kjenner til prosjektet. Og jeg har en sønn som går på ungdomsskolen, så jeg har hørt om det før også. Jeg har lest om det i den lokale avisa.»

Flere av både foreldrene og lærerne har barn også på ungdomsskolen. Det gjør det litt vanskelig for dem å skille mellom det av prosjektet «FULL av kunnskap og gode holdninger» som gjennomføres på 6. trinn og det som gjennomføres på 9. trinn ettersom begge tiltakene har som mål å utsette alkoholdebut og redusere alkoholinntak. I tillegg er det også noen av de samme aktørene fra kommunen som er involvert i begge. Når det er det samme «ansiktet utad» som fronter begge tiltakene med likt tema er det ikke så rart at det blir vanskelig for foreldrene å skille dem.

«Jeg har hørt om det på ungdomsskolen. Det har vært et tema over lenger tid. Det har vært jobba med det. Det har vært i avisa. Men ikke så mye mer enn det.»

Det er imidlertid også de som forteller om at de ikke har hørt om det tidligere selv om de er klar over at det har vært et tema det har vært oppmerksomhet rundt fra kommunens side. Det er særlig en respondent som arbeider med ungdom i kommunen som ikke har hørt om det, som er forundret over at det ikke har litt kommunisert tydeligere.

«Jeg jobber med ungdom. Syns at det er merkelig at jeg ikke hørt noe om dette før. Mulig min sjef har hørt noe da, men det er jeg som er i kontakt med ungdommen.»

Hovedaktiviteten denne rapporten skal evaluere er foreldremøter på 6. trinn, og i forkant har prosjekteier i kommunen hatt forberedelsesmøter med lærere og andre ressurspersoner på skolene¹. I tillegg til å informere om prosjektet og agendaen på foreldremøtet, ble det også presentert en oppgave som lærerne skulle gjøre med elevene på 6. trinn der resultatene skulle presenteres for foreldrene på foreldremøtet. Lærerne var stort sett fornøyde med den informasjonen de fikk på disse formøtene.

«Helt greit, ikke noe ekstraordinært. Det var litt greit med formøte for å være litt forberedt. Det var fint å vite hva jeg skulle gå til. Spesielt med foreldregruppa vi har som ikke synes noe er noe vits i, og når jeg visste litt så kunne jeg argumentere hvorfor. Da var det ryddig å ha et formøte.»

6.2.2 Holdninger til prosjektet

Holdningene lærerne og foreldrene hadde til målsettingen til selve prosjektet *FULL av kunnskap og gode holdninger* gjenspeiler i stor grad foreldrenes holdninger til alkoholbruk blant ungdom som er beskrevet tidligere. De fleste er enige i prosjektets hovedmål – å utsette debutalderen for alkoholinntak.

«Det er absolutt en bra tanke. Jeg synes jo det er verdt å jobbe for å utsette debuten lengst mulig mot 18. Selv om konsekvensen av prosjektet ikke blir så stor, så kan små bevegelser også være viktige.»

Det er imidlertid også delt noen tanker og oppfattelser som går mer direkte på selve prosjektet, og da aller mest på spørsmål om hva de mener om å starte så tidlig som på 6. trinn med å arbeide for å redusere alkoholbruken blant unge i Midtre Gauldal. Mange er positive til å involvere 6.-klassinger direkte i prosjektet.

«Jeg tenker at det er viktig å starte så tidlig som dere gjør nå. Viktig å starte før ungdomsskolen. Å komme inn før. Viktig at vi har hørt om det og har litt tanker før vi står midt oppi det.»

Andre synes det er for tidlig at barna selv blir involvert, og begrunner det med at det er mange som ikke vet så mye om hva alkohol er eller hva det kan føre med seg.

«Jeg lurte litt på det da jeg hørte at det skulle være på 6. trinn. At herregud, de vet jo omtrent ikke hva alkohol er.»

Også et par av lærerne er betenkte med å snakke om alkohol med elevene så tidlig som på 6. trinn. De er bekymret for at det er de som vekker interessen for alkohol blant elevene ved å introdusere tematikken for dem.

«Jeg tror de fleste lærere tenker at det er litt tidlig. Det kan være litt sånn at hvis vi lærere tar det opp for mye før ungdommen så kan det kanskje være vi som introduserer det og gjør det litt spennende.»

Blant foreldre som har eldre barn er det imidlertid flere som er positive til å involvere 6.-klassingene direkte i og med det de får høre og oppleve gjennom eldre søsken. Det ser også ut til at foreldre med

¹ Observasjon av disse møtene på skolen er beskrevet i kapittel 4.1.

erfaring fra eldre barn i større grad ser nytten av å ikke vente med å snakke om tematikken til barna/ungdommene har begynt å drikke alkohol.

«For oss så er det riktig å begynne å prate om det nå. Men hadde det vært med førstemann hadde det vært rart. Fordi man enda ikke hadde sett utfordringer ettersom det først er ved konfirmasjonsalder man ser det. Men på grunn av erfaringen jeg har synes og ser jeg at det er viktig å starte tidlig.»

Selv de som føler at det er for tidlig å snakke med ungene sine om alkohol når de går i 6. klasse, er enige om at det er viktig å involvere 6.-trinnsforeldre i diskusjon rundt tematikken for å forberede dem for hva som kommer.

Flere sier det er viktig for dem å få til et godt og nært foreldresamarbeid med tanke på videre utfordringer med alkohol og annet, noe de håper at dette prosjektet kan bidra til. Det er også flere som ser på prosjektet som en støtte med tanke på grensesetting overfor ungene sine. Det er bred enighet om at samarbeid og enighet i foreldregruppa vil gjøre det enklere for dem å sette grenser for alkoholkonsum blant ungdommene. Det er derfor flere som trekker frem at de er positive til prosjektet på grunn av at de får høre hva andre foreldre mener. En foreldre trekker frem at det er viktig å begynne å fokusere på grensesetting overfor ungene før de er i ungdomsåra:

«Det er viktig å snakke om det tidlig. Det er mange som sliter med å si nei til ungene. Og når de skal begynne å si nei når de kommer i ungdomsåra når man ikke har gjort det før, så blir det vanskelig. Det er viktig at man starter med å få hjelp til å si nei tidlig.»

«Ja, det er et viktig tema, så det er viktig å ta det tidlig og snakke om det tidlig. Få litt enighet i foreldregruppa og få litt fokus på det.»

«Jeg tror det er lettere for foreldre hvis de får reflektere litt med andre. At de får nye ideer om hva som kan være lurt.»

Som vi ser, har foreldrene behov for å snakke med andre om bekymringer og grenser rundt alkoholbruk blant barna sine, noe som gjør at alle er positive til prosjektet 'FULL av kunnskap og gode holdninger'.

«Og når du åpner for det og snakker om det i et slikt fora, så er det kanskje enklere å ta det opp med foreldre når du møter dem ellers. Når anledningen byr seg. Vi har jo diskutert i nabolaget. At man snakker sammen når man møtes ved bålpanna, at det er viktigere å snakke om sånne ting også. Og det er lettere å ta opp sånne ting når det er tatt tak i på foreldremøte.»

Selv om de har kjennskap til statistikken som sier at ungdom i Midtre Gauldal er de som debuterer tidligst med alkohol, ser de at det er nyttig med mer kunnskap rundt tematikken, noe de håper dette prosjektet vil gi.

«Det er viktig å belyse ting for å få til en endring. Og da må det snakkes om temaet. Den kunnskapen vi har nå i forhold til tidligere – det må frem.»

Mange foreldre trekker i flere tilfeller frem andre ting de er mer bekymret for enn alkohol når de snakker om ungdomstida til ungene sine. De er mer redd illegale rusmidler, og sier at det er negativt at prosjektet ikke har fokus på dette også.

«Men så føler kanskje vi som foreldre at det er mye i samfunnet som er verre enn alkohol som dukker opp. Som vi er bekymra for. Jeg bekymrer meg like mye om andre ting enn alkohol. Det er en del narkotika i omløp.»

Jeg er ikke så bekymret for alkohol, men mer for den hasjbruken som det er blitt mer av nå. Det bekymrer meg at kommunen ikke setter så mye fokus på det. Jeg hører gjennom sønnen min at det selges tabletter åpenlyst. Jeg føler liksom ikke alkohol er det største problemet.»

Andre er skeptiske til at de skal måtte forholde seg til regler som andre har bestemt, og som ikke nødvendigvis passer så godt for dem og deres barn, enten fordi reglene er for strenge, eller fordi de skal forholde seg til regler som er laget for problematikk som ikke er aktuelt for deres barn.

«Men jeg liker ikke at andre foreldre skal fortelle meg at ungen min skal legge seg halv ti. (.....) Men disse reglene skal ikke ta over vår rolle som foreldre, hvis du skjønner hva jeg mener. Det er opp til hver enkelt forelder. Og så er det mange ungdommer som ikke drikker og tar fornuftige valg. Så disse reglene er jeg ikke så positiv til.»

Reglene det refereres til her har kommet opp i forbindelse med foreldremøter på ungdomsskolen, og ikke på 6. trinn. Det gjør allikevel at denne forelderens overfører holdningene sine også til 6.trinns-prosjektet.

6.2.3 Opplevelse og utbytte av foreldremøtene

Under intervjuene spurte vi om hvordan de opplevde foreldremøtet og hvilket utbytte de hadde hatt av det. Det ble fortalt litt generelt om organiseringen av selve arrangementet, om gjennomføringen og innholdet og hvordan de opplevde at innholdet «traff» det problemstillingene som finnes blant unge i Midtre Gauldal.

Generelt sett var foreldrene fornøyde med foreldremøtet.

«Jeg har ikke mye forslag til hva som kunne vært gjort annerledes. Det ble ikke de største diskusjonene, men opplegget var bra.»

Arrangementet

På to av skolene var foreldremøtet som var i regi av prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger slått sammen med foreldremøte om klassens kommende leirskoleopphold. Dette ble opplevd som et lurt grep.

«Det var litt sjakktrekk. Hadde det kun vært rus som hadde vært tema hadde det nok dukket opp færre.»

En av grunnene til at det var lurt å slå sammen prosjektets foreldremøte med foreldremøte om leirskolen, var at det generelt sett er færre foreldre som dukker opp når det er ulike tema som skal tas opp, i motsetning til når det er konkret og praktisk informasjon til foreldre om noe som direkte berører ungene deres i skolehverdagen, noe en av lærerne setter ord på:

«Det er en generell trend. Inviterer vi til stormøte med tema, da er terskelen større for at de kommer. De er mer opptatt av klassen til barnet sitt enn helheten. Jeg vet ikke hvorfor det er sånn, men sånn har det vært i mange år.»

Selv om det ikke var så lett å forklare hvorfor det er slik, så er det allikevel forståelig at foreldre av og til må prioritere hva de bruker tiden sin på.

«Og så få man gjort to ting samtidig og slipper å bruke to kvelder. Det er jo ikke det at man ikke er interessert, men det skjer så mye annet at man av og til er nødt til å velge.»

Spesielt gjelder dette foreldre med flere barn som skal følges opp og foreldre som må ordne med barnevakt for at de skal kunne forlate hjemmet på kveldstid.

Selv om det har vært noe delte meninger på om det er lurt å starte med tematikken FULL av kunnskap og gode holdninger så tidlig som på 6. trinn, var det flere som nevnte at det for foreldregruppa var en fordel å starte mens ungene går på barneskolen. Når ungene kommer over i ungdomsskolen blir det satt sammen nye og større klasser på tvers av barneskolene, noe som vil si at også foreldrene må forholde seg til ukjente foreldre under foreldremøte. Det å begynne å diskutere en tematikk som kan være vanskelig og ubehagelig med foreldre en har kjent gjennom mange år blir sett på som tryggere enn hvis de først skulle diskutert tematikken på ungdomstrinnet med foresatte de ikke kjente.

«Det er vanskeligere når miljøet blir for stort. For det var jo ikke akkurat mange som snakket på dette foreldremøte heller selv om det var for 6. trinn og alle kjente hverandre. Når det blir flere, er det kanskje enda vanskeligere.»

Gjennomføring

Da foreldre ble spurt om selv innholdet i foreldremøtet, var det flere som trakk frem aktørene som hadde deltatt. Politiet var med på to av tre foreldremøter, og det var det flere som trakk frem som virkningsfullt.

«Det at politiet er med og snakker om rus på foreldremøtene det slår litt mer enn når det er [.....] som står og snakker. Han kan fortelle hva han opplever når han møter ungdommene. [.....] møter dem ikke på samme måte. Det handler om rollen. Politiet møter ungdommen når de er på fest og ikke kan ta vare på seg selv. Det er viktig at det er en stemme på den sida. Som kan fortelle fra den sida og ikke bare fra tall og undersøkelser.»

En del av møtet blir brukt til å gjennomgå statistikk som tar for seg ungdom og alkohol. For foreldre med barn også på ungdomstrinnet er dette gjerne repetisjon av noe de har hørt før, men foreldre som ikke har eldre barn blir denne presentasjonen beskrevet som en tankevekker.

«Du får presentert statistikk som gjør at du blir klar over hva som foregår. Det er viktig for oss på 6. trinn som ikke har så mye erfaring enda. Oi – det er sånn det er. Det er en liten tankevekker.»

«Ja. Jeg ble litt overraska over tallene. Jeg trodde egentlig ikke det var sant. Man blir mer bevisst.»

Ved å presentere tallene blir disse foreldrene mer klar over hvilke utfordringer de kan ha i vente, og det kan derfor være lettere å forberede seg til det som måtte komme.

Under foreldremøtet ble det vist noen filmer som skulle beskrive ulike sider ved det å være både ungdom og foreldre i møte med ungdoms rusbruk, og hvordan en som foreldre kunne opptre på en trygg måte. Disse ble beskrevet som positive på flere måter. For det første var det for å lære hvordan man kunne opptre på en måte som gjorde at ungdommen ble trygg på at det var greit å oppsøke foreldre når de trengte det, selv om de hadde gjort noe de visste at de egentlig ikke fikk lov til. Det var også noen som mente at læringen i det å få fremstilt noe visuelt gjennom film var større enn å få det presentert som «vanlig prat». I tillegg ble det fremhevet at det var fint at foreldre hadde sett den samme filmen og fått de samme referanserammene, noe som gjorde det lettere å snakke med hverandre når de kunne henvise til nøyaktig det samme. En av lærerne forklarer det slik:

«Viktig med å få det visuelle og auditive i stedet for bare snakk, det er viktig. Og det at flere får sett det samme gjør at de har de samme referansene. Og de kjenner seg igjen i situasjonene, og kanskje de tør å snakke med hverandres unger. I filmene viser de at det er lurt, mens det tidligere ikke har vært akseptert å snakke til hverandres unger. Når alle får se og høre på likt, så blir det kanskje lettere.

Det var noe delte meninger om «barneoppgaven». 6. klassingene hadde i forkant av foreldremøte fått noen spørsmål de skulle svare på om blant annet når de trodde barn/ungdom startet med alkohol. Svarene som ungene hadde gitt ble presentert på foreldremøtet. Noen foreldre mente det fungerte, mens andre var veldig i tvil om ungene hadde kunnskap nok om alkohol og andres alkoholbruk til helt å vite hva de svarte på.

Det var de spørsmålene de hadde fått på skolen som de skulle svar på. Jeg hadde jo tenkt at hjelp, de kan da umulig ha visst hva de svarte på. Jeg spurte litt om det. Jeg tror ikke de vet hva det er å være beruset. Eller skjønner det helt.

I løpet av foreldremøte var det lagt opp til gruppearbeid der foreldrene ble presentert noen dilemmaer de skulle diskutere. Hensikten med gruppearbeid var å få foreldrene til å reflektere samtidig som at det ble antatt at det ville være lettere for foreldrene å åpne og dele egne erfaringer i mindre grupper. Dette så ut til å fungere godt.

«Det er bedre å snakke i gruppe. Men det er avhengig av hvem du havner på gruppe med. Noen står man friere til å diskutere med. Det å ta det i plenum funker ikke, så sånn sett er det bedre i små grupper.»

Utbytte

Kommunen har et langsiktig mål med prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger. Foreldremøtet for 6. trinn er en av aktivitetene for å nå målet om å utsette debutalder for alkoholbruk. Det var ikke alle som trodde at det kom til å bli en stor endring i debutalderen, men de fleste mente at det kunne hjelpe litt. Selv om debutalderen ikke ville bli utsatt til ungdommen var 18, var det allikevel fint dersom debutalderen ble utsatt med et år eller to. Og uansett skadet det ikke å ha oppmerksomhet rundt tematikken, mente foreldrene.

«Det spørs hva man har som målsetting, men det er mange år mellom 14 og 18. Kan du utsette noen år hjelper det veldig på.»

Både foreldre og lærere nevnte at foreldre i dag har vanskeligheter med å sette grenser for ungene sine, og noen nevner at dette foreldremøtet har gitt dem noen tips til hvordan de kan gå frem for å bli tydeligere.

«Jeg håper det. Jeg tenker nok at jeg hadde vært mer tydelig mot de to eldste dersom jeg hadde hatt et sånn foreldremøte dag. Jeg kommuniserte kanskje ikke godt nok ut at det ikke er lov til dem. Jeg var ikke tydelig nok til dem. Det har jeg tatt lærdom av til siste mann.»

«Vi blir mer rustet til å takle det som kommer. At det har vært et tema hos foreldre fra før og at vi har fått felles informasjon fra høyere hold om hvordan ståa er. Fått vite om retningslinjer og hva vi skal si til ungene.»

Men selv om de fleste har vært positive til de rådene og tipsene som de har fått gjennom foreldremøtene, er det allikevel noen som ikke synes like mye om at andre skal fortelle dem hvordan de skal opptre og hva som er rett og galt overfor i måten de opptrer overfor ungene sine.

«Jeg tror det er litt forskjellig. Noen vil ta seg nær av det for sånn gjør de det fortsatt, men andre vil være glade for at noen tar tak i det og sier det rett ut. Sånn er vi forskjellige.»

Det er også noen som opplever at de blir fortalt at de ikke er gode foreldre ettersom de ved tidligere har gjort noe av det prosjektet ønsker å unngå. I utsagnet under ser vi at det er en forelder som føler seg moralisert over i og med at hen har sendt med alkohol når et av de eldre barna skulle på fest.

«Jeg tenkte litt på at jeg var en dårlig mor da jeg satt og hørte på dem. Så uforsvarlig å sende med på fest. Kanskje prøve å Jeg vet ikke, men jeg kjente på den.»

Det med å være forsiktige med å moralisere over foreldre er noe prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger har prøvd å unngå så mye som mulig. Samtidig er vanskelig å unngå at noen foreldre som har sendt med alkohol til mindreårige føler seg truffet all den tid prosjektet prøver å endre på denne praksisen.

Ettersom intervjuene ble gjennomført etter deltakelse på foreldremøtene, ble det spurt om foreldrene hadde snakket med ungene sine om tematikken i etterkant. Det fleste hadde ikke gjort det, men en forelder sa dette:

«Jeg snakket med dem om at det var alkohol som var temaet, og at de måtte snakke med oss foreldre og være åpne om det er noe som skjer rundt omkring. Så jeg var såpass konkret. Og at de kommer hjem hvis det er noe.»

Selv om det for en del foreldre ikke føles naturlig å snakke med 6. klassingene sine om alkohol enda, mener foreldrene at det gjør dem mer forberedt på å ta praten når den tid kommer.

6.3 Ønsker for veien videre

Både foreldre og lærere ble spurt om de hadde noen tips om hva som kunne gjøres på veien videre for å lykkes med målsettingene i prosjektet. Noen av tipsene som kom opp gikk direkte på prosjektet og da særlig når det gjelder foreldremøtene, mens andre omhandlet kommunens tilrettelegging for ungdom i noe bredere forstand. Under har vi sortert tipsene i disse to kategoriene. Det er allikevel viktig å huske

på at kategoriene henger sammen og påvirker hverandre. Selv om det kun er gjengitt ett sitat under hvert tips, er meningsinnholdet i tipsene nevnt av to eller flere informanter.

6.3.1 For prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger

De fleste av tipsene som ble gitt til forslag til videreføringen av prosjektet FULL av kunnskap og gode holdninger gjaldt gjennomføring og innhold i foreldremøtene. Alle tipsene som er nevnt under var det enighet om blant to eller flere informanter.

- Mer fokus og bevissthet rundt hjem-skole-samarbeid

«Lurt med foreldremøter der vi får en påminnelse. Det er vi som må ta praten hjemme, men at det også prates om det på skolen, og at vi som foreldre kan bygge videre på det, det er lurt. Men det er vi som foreldre som har ansvaret. Det er heldigvis ikke i skoletid de drikker.»
- Flere foreldremøter for å etablere et sterkere samarbeid foreldre imellom

«Ja, for det er viktig å kunne ta kontakt med hverandre. Du ser de, men har kanskje ikke kontakt med foreldre til unger som ungen din ikke er så mye i lag med. Så derfor burde vi kanskje hatt flere arenaer der vi møttes mer i lag.»

«Men da kanskje snakke litt mer i grupper. At foreldre kunne fått en god dialog. Fint å være samkjørte før de kommer på ungdomsskolen.»
- Flere foreldremøter for å sikre oppfølging og forankring av temaet

«Kunne kanskje fulgt opp med et møte for å se om tankene hadde satt seg. Er det ingen ting i 7.? Det kunne godt vært i 7. også.»

«Det bør gå jevnt. Et drypp pr halvår. Sånn at man blir mint på. Jeg tror foreldre trenger et slikt møte oftere, hvis ikke havner det bare i skuffen. De trenger hjelp til å ta det standpunktet. Burde sagt at de skulle komme tilbake om et halvår, og da vil vi høre hva som har skjedd. Da ville de fått et dytt til å gjøre noe med det.» (Lærer som også er foreldre for ungdom)
- Selve foreldremøtene; mer tid til gruppearbeid og bruke eksempler som viser alvoret

«Kunne sikkert hatt mer tid i gruppene.»

«Og jeg er veldig på å spille på andre. Få inn tidligere brukere. Bruke folk med erfaring. Som vet hva dette kan gjøre med et liv. Kanskje det stikker dypere.»
- Også fokusere på annen type rus enn alkohol

«Savner å ta med noe av det andre skumle som foregår i samfunnet. Kombinasjon med det. Fokus på andre typer rusmidler enn bare alkohol. For det merker vi om de har fått i seg, men det gjør vi ikke med andre type rusmidler.»

«Risikoen med alkohol er jo en ting, men risikoen med andre ting er kanskje verre. Men jeg har jo et normalt forhold til alkohol. Tabletter og andre rusmidler er større fare for at man kommer helt på skråplan.»
- Involvere ungene på noen av foreldremøtene slik at det ble en helhetlig forankring av budskapet (foreldre-skole-barn)

«Jo det er sikkert mange måter, men det er fint med foreldremøte. Kanskje positivt med et møte der ungene får være med. Kanskje de burde vært en del av det sammen med foreldrene.»

- Gjennomføre kurset uten å være moraliserende overfor foreldre; da mister man dem.

«Jeg synes det er viktig at foreldre snakker sammen. Og at det ikke er pekefinger. Hvis det er det, kommer ikke meningene til alle foreldrene frem. Er det pekefinger kommer ikke meningene til de foreldre som opplever å få en pekefinger mot seg frem. Da har du lagt diskusjonen død og da får du ikke med deg alle.»

6.3.2 Tilbud til ungdommen

De mer generelle tipsene til kommunen om hva som var lurt å gjøre for å begrense alkoholbruk blant mindreårige gikk mest på å tilby aktiviteter for kommunens ungdommer for å holde dem aktive, og å arrangere fester i offentlig regi slik at det var mulig å ha større kontroll med det som foregikk. I tillegg ble også rammevilkårene aktører i kommunen har for å drive forebyggende arbeid satt spørsmålsteget ved.

- Oppgradering av ungdomsklubben for å få den til å appellere til flere ungdommer.

«Ungdomsklubben har ikke noen sosial status. Det er de som ikke har noen andre som går dit. De som til vanlig «er noen» vil ikke bli sett der. Vi vet at lediggang er roten til alt vondt. Ungdomsklubben bør fange opp alle.»

- Gjenninnføre tradisjonen med offentlige fester for å kunne holde øye med ungdommen

«Jeg har inntrykk av at det er bedre med offentlig arrangement enn med private, for da er det ikke avgrensa slutt heller.»

«Det er viktig at vi tenker på at arenaer mellom de på 14-18 år må ikke stenges. Det må finnes andre arenaer der det er voksne folk. De som er ansvarlige der kan ikke med en gang være slik at de ikke kommer inn hvis de har drukket. Men det må være en trygg møteplass selv om vi på en måte ikke skal godta det, men det må ikke skje i det skjult.»

- Arrangere alkoholfrie fester og konserter

"Alkoholfrie arrangement. Det er populært. Kunne hatt det 2-3 ganger i måneden. Man må tenke på hva som må til for at ungdommen skal velge bort alkohol."

«Ja, men det er ikke dermed sagt at det skal serveres alkohol. Det kunne vært alkoholfritt, men åpent for alle. Men vi kan jo ikke styre hva de har med seg selv. Det er nok en gang et inntjeningsspørsmål. Så hvis de ikke tjener penger på alkohol... De kunne delt huset i to kanskje? Det er jo inntekt de arrangerer det for.»

- Etablere flere møtearenaer og aktiviteter for ungdommen for å gi dem alternativer

«Hvis en skal unngå at ungdommen drar på fest, så må kommunen ha alternative aktiviteter å tilby. Jeg tenker at det er alt for lite tilbud her i kommunen. Men kommunen er for lite på i forhold til ungdommene våre i og med at de har for lite tilbud til dem, rett og slett. De har ikke møtearenaer utover idrett. De som ikke liker idrett, faller utenfor etter hvert. Og mange slutter i den alderen, og da må kommunen på banen med andre tilbud.»

- For å få foreldre mer på banen må kommunen ha mer bevissthet rundt foreldrenes møter med hverandre i forbindelse med aktiviteter barna er med på i løpet av oppveksten.

«Det bør være fokus på idrettslaget, helsestasjonen, alle møtetreff som foreldre har i løpet av oppveksten. Det må tas opp, ikke bare foreldres forhold til rus, men hva du gjør med barnet når det vokser opp.»

- For at skolen skal være en aktiv aktør i arbeidet med rusforebygging, trenger de hjelp av kommunen til å få rom/tid/ressurser til å jobbe med dette.

«Det er kjempevanskelig for det skolen trenger er tid og hender, og det er penger. Nå har vi knapt nok hender og tid til å gjøre det vi må. Det er kjempevanskelig. Det er jo de også som synes det viktigste er at de kan regne, skrive, sløyd osv. Jeg synes det er viktigst at de har det bra. Men det er mye opp til hver enkelt lærer hva de prioriterer. Det må nesten styres fra oppvekst og legges i årshjulet. At det skal brukes så lang tid på rusforebyggende arbeid og at det skal skje da og da.»

- Utvide transporttilbudet slik at ungdom som ikke bor sentralt har mulighet til å delta på aktiviteter.
«Og så har vi en langstrakt kommune. Ungdomsklubben skal favne alle, men du kan ikke dra dit for du kommer deg ikke hjem.»

7 Diskusjon

Folkehelseprogrammet i Midtre Gauldal har som hovedmål å endre holdninger og sosial aksept knyttet til ungdom og rus i Midtre Gauldal kommune. For å oppnå dette ønsker prosjektgruppen å rette seg mot foreldre og foresatte til barn og unge i ulike aldersgrupper. For barn på mellomtrinnet er familien en av de viktigste sosialiseringsarenaene, men samfunnsnormer, skolemiljøet og vennene blir stadig mer betydningsfulle (EUPC, 2019). Å vokse opp i et samfunn der alkoholbruk og tidlig debut er vanlig og akseptert, kan ha en betydelig innvirkning på barn og unges holdninger og atferd (UNODC, 2018). Funnene i denne evalueringen viser en utbredt festkultur der det tradisjonelt har vært akseptert at ungdom begynner å drikke alkohol så snart de er konfirmert. Holdningene til dette virker å være relativt uendret. Noen av lærerne vi snakket med forteller hvordan alkohol av og til er et samtaleemne blant elever på 6.trinn, dette spesielt der det er mindre sammensveisete grupper og hvor elevene orienterer seg opp mot de som er eldre. Sosiale medier trekkes også frem som en sentral arene i spredningen av drikkekultur blant unge i kommunen. Informantene uttrykker bekymring for at plattformer som Snapchat og TikTok bidrar til å normalisere alkoholbruk blant de yngre barna. Denne tilgjengeligheten og synligheten av festbilder og drikkesituasjoner blant eldre ungdommer kan påvirke unge til å eksperimentere med alkohol tidlig. Og at de som vokser opp i slike miljøer har større sannsynlighet for å internalisere alkoholbruk som en akseptabel del av sosiale aktiviteter og voksenlivet generelt (Curtis BL. et.al, 2018)

Sammenfatningen av holdningene blant lærere og foreldre i prosjektet viser bred støtte til hovedmålet om endring av holdninger og sosial aksept knyttet til ungdom og rus. Blant lærerne var det enighet om

behovet for tidlig rusforebyggingstiltak, og de støtter kommunens tanke om å snakke med foreldre allerede på mellomtrinnet. Selv om noen foreldre mener det er for tidlig å ta opp alkohol med barna, er de enige i viktigheten av å involvere foreldre på dette stadiet for å forberede dem på kommende utfordringer. Informanter med eldre barn rapporterte at tidlige samtaler om alkohol er viktige, da de har erfart at det er for sent når ungdommen allerede har debutert. Tidligere studier på kommunikasjon mellom foreldre og barn om alkohol viser varierende resultater både i styrke og retning. Årsaken til dette kan ligge i foreldres kommunikasjonsstil. Studier viser at en passiv kommunikasjonsform, som er varm og mottakelig, men mangler klare grenser og forventninger, kan være ineffektiv. På den annen side kan overdreven kommunikasjon, særlig i form av skremselstaktikker, potensielt være destruktiv (Williams RJ, et.al (2010). Samtaler om alkohol kan bidra til at ungdom opplever strengere grenser, og klare, restriktive alkoholspesifikke regler i hjemmet er forbundet med utsettelse av alkoholdebut hos både yngre og eldre ungdommer (Van der Vorst et.al, 2005). Dette viser at foreldres kommunikasjon om alkohol er mest effektiv når den inkluderer klare grenser for bruk. Viktigheten av kommunikasjonsstil er ikke noe som ble ikke tematisert på foreldremøtene, men er noe kommunen burde ta med seg i det videre utviklingsarbeidet.

Informantene rapporterte også om utfordringer knyttet til grensesetting spesielt innen områder som alkoholbruk, høflighet og bruk av sosiale medier. Noen mener at det har blitt vanskeligere å være strenge nå enn tidligere, ofte fordi ungdom er flinke til å argumentere mot regler. Mange foreldre ønsker også å være venn med barna sine, noe som kan gjøre det vanskeligere å sette grenser som barna ikke er enige i. Informantene uttrykker også at foreldre i større grad ønsker å unngå å se barna sine lei seg eller sinte, og noen foreldre kan velge å «kjøpe seg ut» av vanskelige situasjoner i stedet for å stå fast ved grensene de har satt. Denne tilbakeholdenheten kan svekke foreldrenes autoritet og gjøre det vanskeligere for dem å være konsekvente i sin grensesetting. En varm oppdragelsesstil, der foreldre setter regler for akseptabel oppførsel, følger nøye med på barnas fritid og vennskap, er noen av de mest effektive beskyttelsesfaktorene mot rusbruk og annen risikofylt atferd (UNODC, 2018). Noen informanter har en oppfatning av at det foreligger press i ungdomsmiljøet for å drikke alkohol. Det er da fort gjort å «havne utenfor» hvis en ikke drikker. Noen foreldre er mer bekymret for at barna deres skal føle seg utenfor enn at de begynner å drikke tidlig. For dem er det sosiale aspektet ved ungdomstiden viktig, og å være en del av fellesskapet og delta i sosiale aktiviteter er avgjørende. Diskusjonen om frykt for utenforskap blant ungdom som ikke drikker viser kompleksiteten i foreldrenes utfordringer med å balansere sosiale behov og grensesetting.

Mange foreldre uttrykte behov for et nært samarbeid med andre foreldre for å håndtere alkohol og andre utfordringer som kan oppstå i barne- og ungdomsårene. Prosjektet 'FULL av kunnskap og gode holdninger' blir positivt mottatt fordi det blant annet skaper en arena der foreldre kan diskutere bekymringer og strategier for grensesetting. Prosjektet gir en strukturert ramme for refleksjon og ideutveksling, noe som en informant mener kan oppmuntre til flere slike samtaler i andre sammenhenger. En lærer mente også at prosjektet allerede hadde fremmet økt dialog blant foreldre, noe som tidlig har vært en mangel på foreldremøter. Slike sosiale intervensjoner styrker både foreldres kompetanse i å håndtere utfordringer og fremmer samarbeid, noe som er essensielt for ungdommens helhetlige utvikling (Wittkowski A., et al, 2016). Ved å legge til rette for foreldresamarbeid bidrar

prosjektet til et mer robust støttesystem for barn og ungdommer med potensial til å forbedre kommunens alkoholkultur.

Den helhetlige tilnærmingen der ulike fagpersoner samarbeider anser informantene som veldig positivt. UNODC-standardene understreker betydningen av å bruke ulike fagpersoner i rusforebyggende arbeid, spesielt i kommunikasjon med foreldre. En tverrfaglig tilnærming, som involverer helsepersonell, sosionomer, politi, lærere og andre samfunnsaktører, er avgjørende for å gi foreldre et helhetlig perspektiv på rusforebygging (UNODC, 2018; EUPC, 2019). Disse fagpersonene kan gi verdifull innsikt i ulike aspekter av rusmiddelbruk, fra helsemessige og juridiske konsekvenser til sosiale og familiære utfordringer. Dette helhetlige og integrerte perspektivet sikrer at foreldre er bedre rustet til å delta i forebyggingsarbeidet (EUPC, 2019). I observasjonene gjort på foreldremøte ble det etter innlegget fra politiet uttrykket bekymring for problemer utover alkohol, og særlig dette med illegale rusmidler. Dette var noe informantene også tok opp; de mente det er negativt at prosjektet ikke omhandler illegale rusmidler. Økningen i hasjbruk og tilgjengelighet av tabletter bekymrer dem, og de føler at alkohol ikke lenger er det største problemet og at risikoen knyttet til illegale rusmidler er større. En nylig studie støtter opp om kommunenes primære fokus på alkohol da foreldrenes toleranse overfor bruk av lovlig rusmidler predikerte ungdommers bruk av illegale rusmidler, særlig blant gutter (Mehanović, E. et al. 2022). Dette er noe som burde kommuniseres i foreldremøtene fremover.

I de internasjonale standardene trekkes interaktivitet frem som en viktig tilnærming, samt at det ikke er en ensidig monolog i utførelsen. Filmer som ble vist under møtene ble positivt mottatt, da de ga visuelle og auditive læringsopplevelser, og skapte et felles referansegrunnlag for foreldre. Gruppearbeid hvor foreldrene diskuterte ulike dilemmaer fungerte godt, da det gjorde det lettere for foreldre å åpne opp og dele erfaringer i mindre grupper. Det var lite av innholdet i foreldremøtene som ble trukket frem som negativt. En forelder kjente på dette med å ha sendt med alkohol til ungdommen sin på fest, og satt med følelsen av kanskje å være en dårlig forelder. At noen foreldre som sender med alkohol til mindreårige kan føle seg truffet er vanskelig å unngå, ettersom prosjektet jobber for å endre denne praksisen. At det likevel kun var en av informantene som snakket om dette kan tyde på at kommunen har lyktes i sin målsetning om å ikke virke moraliserende. En annen utfordring som ble trukket frem var det å enes om felles regler for ungdommen. Her ble det snakket om en viss motstand blant noen foreldre mot å bli fortalt hvordan de skal oppdra barna sine. Å komme frem til felles regler er ikke en oppgave på foreldremøtet på mellomtrinnet, men er noe som først blir aktuelt på ungdomsskolen.

Det å skille mellom tiltakene på mellomtrinn og ungdomsskolen er det noen informanter som opplever. Dette da begge har som mål å utsette alkoholdebut og redusere alkoholinntak, samt at de involverer noen av de samme aktørene fra kommunen. Dette fører til at tiltakene fremstår som en samlet innsats, noe som er viktig, men som også kan virke forvirrende og tidvis gjentakende. For eksempel så opplevde foreldre med barn på både 6.trinn og på ungdomsskolen statistikken som ble lagt frem som repetisjon, mens foreldre til kun yngre barn så på den som en viktig tankevekker. Endring av holdninger til ungdom og alkohol er en langvarig prosess som krever vedvarende innsats. Det er derfor avgjørende at kommunen utvikler strategier for å opprettholde foreldres engasjement og deltakelse over tid.

Ved å studere anbefalinger fra internasjonale standarder for rusforebygging og annen relevant forskning, kan kommunen finne temaer som ikke dekkes i dagens foreldremøter på ungdomsskolen. Dette vil bidra

til at møtene utfyller hverandre bedre og unngår unødvendig gjentakelse. Denne kunnskapsbaserte tilnærmingen vil også være viktig når kommunen skal utvikle tiltak for foreldre i barnehagen. Ved å starte tidlig og skape en sammenheng i tiltakene fra barnehage til ungdomsskole, kan kommunen bygge et mer helhetlig rusforebyggende arbeid. Det anbefales at kommunen jevnlig vurderer og forbedrer tiltakene basert på ny kunnskap og lokale erfaringer. Dette vil sikre at innsatsen forblir relevant og effektiv i møte med endringer i samfunnet og familienes behov.

8 Avslutning og anbefalinger for veien videre

Formålet med denne evalueringen har vært å samle inn og vurdere synspunkter fra foreldre og lærere som deltok i de første foreldremøtene ved alle grunnskolene i Midtre Gauldal kommune. I tillegg ble tiltakets innhold sammenlignet med internasjonale standarder for rusforebygging for å undersøke om det var i tråd med anbefalinger for kunnskapsbaserte rusforebyggende tiltak.

Funnene avdekker en generell positiv holdning til kommunens tiltak. Det er bred enighet om viktigheten av tiltak rettet mot foreldre på mellomtrinnet, selv om noen foreldre uttrykker bekymring for at temaet kan være prematurt for de yngste barna. Tiltakets styrke ligger i dets evne til å skape en arena for åpen dialog og erfaringsutveksling mellom foreldre, samt at den tverrfaglige tilnærmingen verdsettes høyt og bidrar til en helhetlig forståelse av rusforebyggingens kompleksitet. Utfordringer for foreldre virker å være knyttet til grensesetting og balansering av sosiale behov mot forebyggende tiltak. Noen etterlyser også en klarere differensiering mellom tiltak for ulike aldersgrupper.

Prosjektet "Full av kunnskap og gode holdninger" samsvarer med flere av anbefalinger fra de internasjonale standardene. Tiltaket treffer godt på noen sentrale aspekter, som gjennomføring av profesjonelle og en interaktiv tilnærming med bruk av filmer og gruppearbeid. Dette fremmer aktiv deltakelse og er i tråd med standardenes vektlegging av å unngå ensidig monolog. Den tverrfaglige tilnærmingen, som involverer ulike fagpersoner i kommunikasjonen med foreldre, samsvarer med anbefalingene om å gi et helhetlig perspektiv på rusforebygging. Imidlertid avdekker evalueringen et potensielt forbedringspunkt når det gjelder det tematiske innholdet. Det er også verdt å merke seg at om man ser på tiltaket på mellomtrinnet isolert sett er ikke slike "engangsstunt" forbundet med effekt. Om man derimot ser hele tiltaket i sammenheng, kan det ha potensielt positive effekter som en del av en samlet tilnærming med årlige foreldremøter fra barnehage til ungdomsskole.

For å lykkes med å endre holdninger og sosial aksept knyttet til ungdom og rus, bør Midtre Gauldal kommune bygge videre på de positive elementene i det nåværende programmet, samtidig som de adresserer identifiserte utfordringer. Dette arbeidet krever langsiktig engasjement, kontinuerlig tilpasning og bred involvering av lokalsamfunnet. Ved å fokusere på å styrke foreldres kompetanse, fremme samarbeid mellom foreldre og tilby alders- og utviklingstilpassede tiltak, kan kommunen skape et robust støttesystem for barn og ungdom. Dette vil ikke bare kunne bidra til å utsette alkoholdebut og redusere alkoholinntak, men også fremme en sunn sosial utvikling. Selv om tiltaket har likhetstrekk med evidensbaserte strategier, kan man ikke automatisk anta at det vil ha tilsvarende effekt. Det er derfor anbefalt at kommunen fortsetter å evaluere og justere tiltakene regelmessig.

Avslutningsvis har vi oppsummert andre forslagene fra informantene som underbygges av internasjonal forskning på rusforebygging blant unge. Denne kombinasjonen av lokale innspill og forskningsbasert kunnskap danner et solid grunnlag for videreutvikling av kommunens rusforebyggende arbeid. Et annet viktig moment er når tiltakene baseres på innbyggernes ønsker, kan de bli mer effektive og få sterkere forankring i lokalsamfunnet, da de oppleves som en del av en medvirkningsprosess.

Ønsker i videreføringen av prosjektet *Full av kunnskap og gode holdninger*:

- Mer fokus og bevissthet rundt hjem-skole-samarbeid
- Flere foreldremøter for å etablere et sterkere samarbeid foreldre imellom
- Flere foreldremøter for å sikre oppfølging og forankring av temaet
- Selve foreldremøtene; mer tid til gruppearbeid og bruke eksempler som viser alvoret
- Involvere ungene på noen av foreldremøtene slik at det ble en helhetlig forankring av budskapet
- Gjennomføre møtene uten å være moraliserende overfor foreldre; da mister man dem.

Andre forslag som kan utsette rusdebut blant ungdom i Midtre Gauldal kommune:

- Oppgradering av ungdomsklubben for å få den til å appellere til flere ungdommer.
- Arrangere alkoholfrie fester og konserter
- Utvide transporttilbudet slik at ungdom som ikke bor sentralt har mulighet til å delta på aktiviteter.
- For å få foreldre mer på banen må kommunen ha mer bevissthet rundt foreldrenes møter med hverandre i forbindelse med aktiviteter barna er med på i løpet av oppveksten.
- For at skolen skal være en aktiv aktør i arbeidet med rusforebygging, trenger de hjelp av kommunen til å få rom/tid/ressurser til å jobbe med dette.

Referanseliste

- Curtis BL. et.al. *Meta-Analysis of the Association of Alcohol-Related Social Media Use with Alcohol Consumption and Alcohol-Related Problems in Adolescents and Young Adults*. *Alcohol Clin Exp Res*. 2018 Jun;42(6):978-986.
- Exchange prevention registry*. The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2020.
- International Standards on Drug Use Prevention*, Second updated edition. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime and the World Health Organization, 2018.
- Levin, M., & Klev, R. *Forandring som praksis: endring og utvikling som samskapt læring* (3. utg.). 2021.
- Lillefjell, M. et al. *Trøndelagsmodellen for folkehelse*. NTNU Senter for helsefremmende forskning. Rapport 2019/01.
- Malterud, K. *Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis*. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2012; 40: 795-805.
- Malterud, K. *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget. 2013.
- Mehanović, E. et al. *Does parental permissiveness toward cigarette smoking and alcohol use influence illicit drug use among adolescents? A longitudinal study in seven European countries*. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 57, 173–181 (2022).
- Thagaard, T. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget. 2013
- Tjora, Aksel: *Viten skapt. Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. 2018
- Van der Vorst H, et.al. The role of alcohol-specific socialization in adolescents' drinking behaviour. *Addiction*. 2005;100(10):1464–1476.
- NOVA & KORUS midt. *Hva driver ungdommene med? Hvordan har de det? Kommunerapport for ungdomsskolen i Midtre Gauldal*. 2018.
- NOVA & KORUS midt. *Resultater fra Ungdataundersøkelsen i Midtre Gauldal, Ungdomstrinnet*. 2021.
- Williams RJ. et.al. *The impact of parent-child discussions and parent restrictions on adolescent alcohol consumption*. *Hawaii Med J*. 2010 Jun;69(6):145-7.
- Wittkowski A. et al. *Does Engaging in a Group-Based Intervention Increase Parental Self-efficacy in Parents of Preschool Children? A Systematic Review of the Current Literature*. *J Child Fam Stud*. 2016;25(11):3173-3191.

Vedlegg 1 Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsevaluering om folkehelseprosjektet

«FULL av kunnskap og gode holdninger – et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal.»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å evaluere folkehelseprosjektet *Full av kunnskap og gode holdninger* i Midtre Gauldal generelt, og foreldremøtene som arrangeres i forbindelse med prosjektet spesielt. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

«FULL av kunnskap og gode holdninger – et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal», Midtre Gauldal kommunes folkehelsesatsning i forbindelse med det nasjonale Program for folkehelsearbeid i kommunene. De kommunale tiltakene som utvikles i forbindelse med programmet skal bedre barn og unges psykiske helse, samt fremme rusforebyggende tiltak. Tiltakene og folkehelsearbeidet som blir satt i gang i trønderske kommuner vil i prosjektperioden bli evaluert og forsket på av en forskningsgruppe satt sammen av flere forskningsinstitusjoner i Trøndelag (NTNU, NTNU Samfunnsforskning, RKBU Midt-Norge, Kompetansesenter rus St.Olavs Hospital (KORUS) og Sintef).

Ved gjennomgang av Midtre Gauldal kommune sitt utfordringsbilde i målgruppen barn- og ungdom, er det særlig rusforebyggende arbeid som peker seg ut som et fokusområde. Midtre Gauldal har tidlig alkoholdebut, noe som er forbundet med økt alkoholkonsum også senere i livet, og Ungdata-undersøkelsen viser at flere ungdommer har hatt negative opplevelser i forbindelse med alkohol. Folkehelseprosjektet har som mål å skape endring av holdninger og sosial aksept knyttet til ungdom og rus i Midtre Gauldal kommune. Foresatte bør få kompetanseheving om ungdom og rus, og skolen sees på som den mest sentrale arenaen for dette arbeidet. For å veilede og bistå foreldre i møte med sine barn og unge er det utviklet et opplegg for foreldremøter som nå blir prøvd ut.

Formålet med den forskningen som skal evaluere disse foreldremøtene er å se på erfaringer med selve foreldremøtene og opplevelsen av nytte. I tillegg vil resultatene brukes for å justere og forbedre arbeidet med foreldrestøtte og foreldremøter i Midtre Gauldal. Den nevnte forskningsgruppa som er tilknyttet Program for folkehelse i Trøndelag får tilgang til anonymiserte data. Resultater vil kunne bli presentert og publisert i anonymisert form.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Midtre Gauldal kommune er ansvarlig for «FULL av kunnskap og gode holdninger – et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal» og aktivitetene som gjennomføres i forbindelse med det, blant annet foreldremøtene.

Prosjektansvarlige for evalueringen av prosjektet er seniorforsker Gudveig Gjøsund ved NTNU Samfunnsforskning og Renate Vesterbekkmo ved Kompetansesenter rus, St.Olavs hospital (KORUS).

Hvorfor får du som forelder eller lærer spørsmål om å delta?

- Du som er forelder har deltatt på foreldremøte i forbindelse med prosjektet, og det er i den forbindelse vi ønsker at å ha deg med på denne evalueringen. Det som kommer frem vil hjelpe med å tilpasse rammene for hvordan arbeid med rusforebyggende arbeid rettet mot ungdom skal gjennomføres, med spesielt fokus på foreldremøtet.
- Du som lærer på trinn som har gjennomført foreldremøter har arbeidet med prosjektets arbeidsgruppe, og har kjennskap til både foreldre og barn på trinnet. Erfaring med gjennomføring og opplevelse av hvordan foreldremøtene er mottatt er viktige innspill for å gjøre disse foreldremøtene til et godt verktøy for rusforebygging.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i denne evalueringen vil du bli bedt om å delta i et fokusgruppeintervju med andre foreldre (eller andre lærere). Et fokusgruppeintervju er et strukturert gruppeintervju med 4 til 8 deltakere, som vil ledes av forskere fra NTNU Samfunnsforskning og KORUS. Intervjuene vil ha en uformell form, hvor målet er å ha en samtale i foreldregruppen og hvordan foreldremøtene har fungert. Disse vil bli gjennomført fortrinnsvis over Teams, på et

tidspunkt som passer flest mulig. De vil vare 1-1,5 time og bli gjennomført ca 1,5-2 måneder etter deltakelse på foreldremøtet. Grunnen til at de ikke gjennomføres rett etter deltakelse på foreldremøtet er for å gi deltakerne mulighet til å ta i bruk noen av verktøyene som er presentert på foreldremøtene og reflektere over nytten av dem. Det vil bli gjort lydopptak av intervjuet, og alt av datamateriale (lydopptak) anonymiseres. Etter at intervjuet er transkribert, vil lydopptaket bli slettet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Opplysningene vi får tilgang til gjennom prosjektet vil oppbevares på en maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon og vil lagres bak passordbeskyttelse. Dataene vi lagrer vil oppbevares adskilt fra personopplysningene vi får gjennom samtykkeerklæringene. Alle opplysninger vil være anonymisert, og lydopptaket vil slettes ved prosjektslutt. Under prosjektperioden vil dataene være tilgjengelige for rapportskriving og forskningsformål forskergruppen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes mot slutten av 2023, og da vil alle lydopptak slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Midtre Gauldal kommune og NTNU Samfunnsforskning har SIKT – Personverntjenester for forskning vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Midtre Gauldal kommune ved folkehelsekoordinator Kristin Myklevoll, mail: Kristin.Myklevoll@midtre-gauldal.kommune.no, tlf.: 991 57 992
- NTNU Samfunnsforskning ved seniorforsker Gudveig Gjøsund, mail: gudveig.gjosund@samforsk.no, tlf: 91897239.
- Kompetansesenter rus, St.Olavs hospital (Korus) ved rådgiver Renate Kleivhaug Vesterbekkmo, mail: renate.kleivhaug.vesterbekkmo@stolav.no, tlf.: 91313664
- Personvernombud ved NTNU Samfunnsforskning Ragnhild Birgitte Overland: ragnhild.overland@samforsk.no

Har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Vedlegg 2 Intervjuguide, foreldre

Guide til fokusgruppeintervju med foreldre

«Full av kunnskap og gode holdninger. Et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal»

Mål for prosjektet/foreldremøtene: En ønsker å endre holdninger og sosial aksept blant foresatte og ungdom i forbindelse med ungdoms bruk av rus i Midtre Gauldal. Dette ønsker en å gjøre gjennom å integrere rusforebyggende arbeid blant barn og unges foreldrene ved å gi dem økt kompetanse om ungdom og rus.

Om «Full av kunnskap og gode holdninger. Et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal»

- Vet dere noe mer om prosjektet annet enn det dere hørte på foreldremøte?
- Hva tenker dere om dette temaet?
 - Er dette et aktuelt/viktig tema for Midtre Gauldal?
 - Hva tenker dere om å målet for prosjektet (*sett inn mål*)
 - Hva tenker dere om å jobbe med dette helhetlig i kommunen (i motsetning til at det kun er et foreldreansvar)?
 - Som foreldre – er det godt å få støtte i det å «stå» i grensesetting mot ungdommen?
 - Hvilken type foreldrestøtte ønsker dere?
 - Tror dere det er mulig å nå målet til prosjektet?
 - Hvordan? Andre metoder enn foreldremøter?

Prosess – om foreldremøter

- Selve foreldremøtet
 - Hva fungerte godt? (noen elementer i presentasjonen de vil trekke frem?)
 - Hva synes du om de viktigste budskapene/verktøyene du fikk presentert?
 - ikke få lov til å drikke av foreldre,
 - bli hentet på fest,
 - tillitt til foreldre selv om de gjør noe de ikke får lov til,
 - tørre å stå i grensesettingen?
 - Hva tenker dere om å snakke om dette temaet i grupper?
 - Er man trygge nok på hverandre?
 - Hva tenker dere om foreldremøte –
 - motiverende?
 - pekefinger?
 - informerende?
 - «Det gikk jo bra med oss»
 - «Jeg sender med for da vet jeg hva de drikker»
 - Hva fungerte ikke?
- Optimalisering av foreldremøter – hva skal til? Forbedringsområder?
 - Hva tenker dere om tidspunkt/klassestrinn dette temaet blir tatt opp? For tidlig/for sent?
 - Rekrutteringen/organisering (ville det vært like enkelt å rekruttere hvis møtet ikke også handlet om leirskole?)
 - Gruppedynamikken?
 - Sikre trygghet i foreldregruppa?

Resultat – foreldrenes opplevelse

- Oppnår man noen av delmålene til prosjektet gjennom dette opplegget?
 - Endring av holdning og sosial aksept
 - Kompetanseheving på temaet

Effekt – opplevd virkning av verktøy presentert på foreldremøter

- Heve debutalder
- Færre som får lov til å drikke av foreldrene sine
- Flere som drikker mindre

Forslag til endringer/forbedringer + annet

- Hvordan er det lurt å jobbe videre med ungdommene i Midtre Gauldal for å redusere rus/heve debutalder?

Vedlegg 3 Intervjuguide, lærere

Guide til fokusgruppeintervju med lærere

«Full av kunnskap og gode holdninger. Et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal»

Mål for prosjektet/foreldremøtene: En ønsker å endre holdninger og sosial aksept blant foresatte og ungdom i forbindelse med ungdoms bruk av rus i Midtre Gauldal. Dette ønsker en å gjøre gjennom å integrere rusforebyggende arbeid blant barn og unges foreldrene ved å gi dem økt kompetanse om ungdom og rus.

Om «Full av kunnskap og gode holdninger. Et prosjekt om ungdom og alkohol i Midtre Gauldal»

- Hva vet dere om prosjektet? (dere fikk jo en liten innføring på formøtet ...)
- Hva tenker dere om dette temaet?
 - Er dette et aktuelt/viktig tema for Midtre Gauldal?
 - Er alkohol og festing noe elevene deres snakker om/er opptatt av
 - Har dere noen tanker om hva barns holdninger er til dette tema, og er det store forskjeller fra årskull til årskull
 - Er rusforebygging/rusbruk et tema de jobber med systematisk på deres skole (en del av lærerplanen?).
 - Om ja: hvordan samsvarer/utfyller elevopplegget inn i denne undervisningen.
 - Om nei: er elevopplegget en fin anledning til å ta opp evt. spørsmål om rus?
 - Hva tenker dere om å målet for prosjektet
 - Tror dere det er mulig å nå målet til prosjektet?
 - Hva tenker dere om å jobbe med dette helhetlig i kommunen (i motsetning til at det kun er et foreldreansvar)?
 - Hvordan? Andre metoder enn foreldremøter? (og evt. Undervisning)
-

Prosess – om formøtet

- Dere var med på et formøte.
 - Fortell litt om det
 - Hva fungerte/fungerte ikke
 - Hva synes dere om måten prosjektet ble forankret hos dere lærere/skole?

Prosess – om elevopplegget

- Dere fikk jo noen oppgaver som elevene skulle løse i en klassesstime
 - Fortell litt om det
 - Hva fungerte/fungerte ikke
 - Hva kunne vært gjort annerledes? (Andre oppgaver/problemstillinger?)

Prosess – om foreldremøter

- Selve foreldremøtet
 - Hva fungerte godt? (noen elementer i presentasjonen de vil trekke frem?)
 - Hva synes du om de viktigste budskapene/verktøyene du fikk presentert?
 - ikke få lov til å drikke av foreldre,
 - bli hentet på fest,
 - tillitt til foreldre selv om de gjør noe de ikke får lov til,
 - tørre å stå i grensesettingen?

- Hva tenker dere om å snakke om dette temaet i grupper?
 - Er man trygge nok på hverandre?
- Hva tenker dere om foreldremøte –
 - motiverende?
 - pekefinger?
 - informerende?
 - «Det gikk jo bra med oss»
 - «Jeg sender med for da vet jeg hva de drikker»
 - Hva fungerte ikke?
- Optimalisering av prosjektet – hva skal til? Forbedringsområder?
 - Hva tenker dere om tidspunkt/klassestrinn dette temaet blir tatt opp? For tidlig/for sent?
 - Rekrutteringen/organisering (ville det vært like enkelt å rekruttere/få foreldre til å møte opp hvis møtet ikke også handlet om leirskole?)

Resultat – foreldrenes opplevelse

- Oppnår man noen av målene til prosjektet gjennom dette opplegget?
 - Endring av holdning og sosial aksept
 - Kompetanseheving på temaet
- (Hva er det som gjør at det er så vanskelig å få foreldre til å stille opp til et evalueringsintervju?)

Hva tror dere effekten av dette prosjektet kan bli – opplevd virkning av verktøy presentert på foreldremøter

- Heve debutalder
- Færre som får lov til å drikke av foreldrene sine
- Flere som drikker mindre

Forslag til endringer/forbedringer + annet

- Hvordan kan Midtre Gauldal kommune jobbe med/inkludere lærere/skoler for å få mest mulig effekt ut av prosjektet?
- Hvordan er det lurt å jobbe videre med foreldre for å få dem til å engasjere seg i prosjektet?
- Hvordan er det lurt å jobbe videre med ungdommene i Midtre Gauldal for å redusere rus/heve debutalder?

Tusen takk!

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjälte

www.trondelagfylke.no